

Napút-füzetek

2018 125.

A politikán innen és túl

Szabad György és Suhai Pál
levelezése (2003–2008)

Előszó

Szabad György (1924–2015) történész-akadémikussal, a rendszerváltás utáni első Országgyűlés elnökével még a hatvanas években ismerkedtem meg – tanárom volt az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Leckekönyvem bejegyzései szerint az 1965/66-os tanévben, harmadéves koromban találkoztam vele először, ekkor A [19. századi magyar] gazdaságtörténet kérdéseiről szóló előadásait hallgathattam, illetve (még az első félévben) részt vettem *Helytörténeti forrásgyakorlatok* című szemináriumán. Mindkét tárgyból jegyet is szerezhettem nála: előbbiből jó, utóbbiból igen jeles eredménnyel (**1. a, b kép**). Bár irodalmárnak készültem, olyan nagy hatással volt rám személyisége, hogy a szakdolgozatomat is nála írtam: *A céhrendszer válsága és politikai következményei 1848-ban* címmel, melyet jeles eredménnyel védtem meg. Ezután hosszú évek múltak el anélkül, hogy találkoztunk volna. Erre alkalmat 2003-ban irodalmi tankönyvcsaládomra kapott MTA-kitüntetésem (Pedagógus kutatói pályadíj) adott. Első levelével egykori tanárom keresett föl, melyet az elkövetkező pár évben meglehetősen gyakoriságú találkozások követtek, kapcsolatunkat e füzet levelei mutatják. 2004-ben meghívott a Petőfi Irodalmi Múzeumban 80. születésnapja tiszteletére rendezett ünnepségre, néhányszor lakásán is fogadott, *Kísértetek kora* (Orpheusz K., 2005) című kötetem bemutatójára pedig maga jött el. Mindezeket természetesen kitüntetésnek vettem, irántam mutatott baráti gesztusát életem egyik legjelentősebb eseményének tartom. Magától értődő hát, hogy levelezésünket gonddal megőriztem. Most, hogy Miklóssy Endre búcsúztatása kapcsán ismét kezembe kerültek Gyuri bácsi levelei, láttam meg máig ható érvényüket: dokumentum-értékük mellett történeti jelentőségüket is. Olyan politikai kérdésekről cseréltünk eszmét, amelyeknek, megítélésem szerint, mai közéletünk számára is üzenetértéke van – főleg, mert e levelek némelyike az 1956-os forradalom ötvenedik évfordulójának eseményeire, az ezeket kísérő kormányzati represszióra s a kibontakozás lehetőségeire vonatkozó megállapításokat tartalmaz. Mindkét részről. Már akkor, 2007 táján egy új alaptörvény, a létező demokrácia alkotmányos megerősítésének szükségességéről gondolkodtunk. Szabad György eme kérdések kapcsán némely esetben aktuálisan megjelent újságcikkének elküldésével keresett meg, melyre én levélben válaszoltam. Előfordult, hogy magam is publikált írással fordultam hozzá. Most, e kapcsolat dokumentumainak közlése során a levelek mellett (között) ezen publikációknak is helyet kívánok (a Kiadóval együtt gondolkodva: kívánunk) biztosítani, tekintve, hogy nélkülük követhetetlen lenne a párbeszéd folyamata és logikája. Végezetül szeretném köszönetemet nyilvánítani az örökösöknek, Szabadné Suján Andreának és Szabad Júliának nagyvonalúságukért, amelylyel levélváltásunk közléséhez hozzájárultak. Még hozzá nem is akárhogyan. Ugyanazzal a szívéllyességgel, amely a 2015-ben elhunyt Szabad Györgyöt is jellemezte. Legyen ennek, az irántam tanúsított „összcsaládi” figyelemnek is tanúbizonysága és zárja a sort az engedélyezés tárgyában Suján Andreával 2018 februárjában kelt levélváltásunk – immár e füzet hátsó borítóján.

Suhai Pál

[illegible]

1. a, b kép – Suhai Pál leckekönyve

Szabad György és Suhai Pál levelezése

Az alábbiakban a Szabad Györggyel való levélváltás időrendben olvasható – az ő levelei-írásai mindvégig kurzíválással, az írásképmegtartásával, az utólagos magyarázatok, illetve betoldások * alatt, a mellékletek képeinek jelzései zárójelben, félkövér számmal és betűvel:

„Életjel” és szerencsekívánatai Suhai Pálnak
Szabad Györgytől*

2003. dec. 18.

* Levéltári Közlemények, 73. évfolyam, 1–2. szám: Ad honorem Johannis Varga – dedikáció a különlenyomaton (**2. kép**).

Bp., 2004. január 16.

Kedves Tanár Úr! Nagy örömmel vettem leveled, melyben ünnepi jókívánságaid mellett Kossuthról szóló írásod különlenyomatával is megtiszteltél. Utóbbit kétszer is elolvastam, részben az érdekegyesítés gondolata, de legalább ennyire

	TARTALOM
	Ad honorem Johannis Varga
	Közlemények
	SZABAD GYÖRGY: Kossuth a „honoratiorok” esélyeiről (1833–1843) 7
	MOLNÁR ANDRÁS: Deák Ferenc követéi választása 1833-ban 13
	ERDMANN GYULA: A Rádai-ügy, 1839 33
	MISKOLCZY AMBRUS: Gyulai Lajos bizonyosságai és kétségei a népek tavaszán 49
	D. TÓTH BÉLA: Az októberi diploma és Kolozs megye újjászervezése 1861-ben 73
	LAKOS JÁNOS: A Magyar Országos Levéltár feladatkérdéne és szervezeti helyének változásai 1875–1995 101
	Forrásközlések
	C. TÓTH NORBERT: Vingárti Geréb Péter országbíró ítéletlevele 1498-ból 131
	VÁRKONYI GÁBOR: Edward Barton konstantinápolyi angol követ jelentése az 1596. évi szultáni hadjáratról 177
	TUSOR PÉTER: Lippay György egri püspök (1637–1642) jelentése Felad-Magyarország vallási helyzetéről (Archivio Santacroce) 199
	KATONA CSABA: Adatok a Lánchíd újjáépítésének történetéhez (1947–1949) 243
	RING ORSOLYA: A Nemzeti Színház elhelyezésének kérdése 1960–1971 között 265
	Irodalom
	Városok az Alföldön a 14–16. században. Szerkesztette: BLAZOVICH LÁSZLÓ. Szeged, 2002. (Ísm.: BATÓ SZILVIA) 291
	OBORNI TERÉZ: Erdély pénzügyei I. Ferdinánd uralma alatt 1552–1556. Budapest, 2002. (Ísm.: LACZLAVIK GYÖRGY) 294
	DÁVID ZOLTÁN: Az 1598. évi házösszeírás. Szerkesztette: JENEY ANDRÁS. A bevezetőt írta, sajtó alá rendezte és kiegészítette: DÁVID GEZA. Budapest, 2001. (Ísm.: MOLNÁR ANTAL) 299
	KOLTAI ANDRÁS: Adam Bathiany und seine Bibliothek. Bibliotheken in Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Eisenstadt, 2002. (Ísm.: DOMINKOVITS PÉTER) 302
	BÉL MÁTYÁS: Sopron vármegye leírása I. — Descriptio comitatus Sempronensis I. Szerkesztette: KINCSES KATALIN MÁRIA. Sopron, 2001. (Ísm.: REISZ T. CSABA) 305
	Mária Terézia hadvezére. Válogatás Hadik András tiszorsemagy Hadtörténelmi Levéltárában őrzött irataiból. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: FARKAS GYÖNGYI. Budapest, 2000. (Ísm.: KULCSÁR KRISZTINA) 310
	Kedves, jó Kádár elvtárs! Válogatás Kádár János levelezéséből 1954–1989. Budapest, 2002. Szerkesztette: HUSZÁR TIBOR.

„Életjel” és szerencsekívánatai Suhai Pálnak
2003. dec. 18. Szabad Györgytől

a téma által kiváltott nosztalgiák miatt (szakdolgozatom s vele megboldogult ifjúkorom jutott eszembe).

Az én utam (nem mondom, hogy szándékom ellenére) jó messzire kanyarodott e témáktól, mégis nagy szeretettel emlékezem a szakdolgozat e „kitérőjére”, melyben – ennyi év után talán már be lehet vallani – Kossuth és a többiek mellett tudásod és habitusod együtt játszották a főszerepet. Remélem, megbocsátod: tudom, hogy pályádat Te is versírással kezdted. Talán ez teszi belülről-fényessé a tudós jól megfontolt, kimért szavait. Valamit ebből is megérezhettem.

Ami a közelmúltat s a jelent illeti: nagyon örülnék, ha alkalom kínálkozna utolsó (s az idő szűkössége miatt alighanem félbemaradt) beszélgetésünk folytatására.

Ha lehetséges, addig is, ha nem, minden megszorítás nélkül kívánok jó egészséget s további eredményes munkálkodást.

Tisztelettel és szeretettel továbbra is tanítványod: Suhai Pali

Ui.: Engedd meg, hogy szerény viszonzásul én meg egy fénymásolatot mellékeljek!*

* Az utalt fénymásolat szövege:

Szerb Antal-emlékbeszéd

Tisztelt Ünneplő Közönség! Kedves Barátaim! Most, amikor azért gyűltünk egybe, hogy Szerb Antal 100. születésnapján megemlékezzünk iskolánk egykori tanárának, hajdani kollégáknak irodalomtörténeti jelentőségű cselekedetéről, az Irodalomtudományi Társaság megalapításáról, gondolkozzunk el ennek a kivételes embernek: tanárnak, tudósnak, írónak az életén, különleges teljesítménye titkán!

Nem könnyű egybelátnunk ezt az ezer részlet mögé bújó, egyszerre könnyed és súlyos, derűs és tragikus, öntörvényű és mégis sorsszerűen meghatározott jelenséget, aki magát Szerb Antalnak nevezte, s jelenlétével megtisztelte iskolánkat. Ma is itt van közöttünk, s nemcsak az ünnep perceiben. Holtában is elevenebb sok úgynevezett élőnél: rég elhagyott bennünket, és mégis bármikor elérhető, csak ki kell nyújtanunk a kezünket érte, könyveikért.

Mi volt a titka ennek a fázós kis embernek, a halk, mosolygó, lebegő járású tanárnak, aki a rá jellemző önironiával magát a legkisebb képű írónak nevezte, s úgy játszotta a neofrivolt, hogy közben nemzedéke legsúlyosabb, legnagyobb szabású könyveit tette le az asztalra? Szinte komikus, hogy éppen vele, nagy irodalomtörténetek szerzőjével sokáig alig boldogult az irodalomtörténet. És mi értjük-e Szerb Antalt, *A harmadik torony* íróját, az amerikanizált, bedekkeres tolongásból kiváló filozoptert, aki tovább ment társainál, a harmadik toronyig, ahol végre meglelhette a számára szükséges kilátópontot, a látványt, saját konokul védett magányát?

Az ilyen embert nem nehéz különöcnek, álmodozónak, irodalmárnak bélyegezni az úgynevezett realitás vagy egyszerűen az éppen divatos ilyen-olyan eszmék nevében, kinek-kinek vérmérséklete, ízlése szerint. Pedig ez az „életől elrugaskodott”, „esztéta-lelkű” ember igazi közösségi lény volt, aki – ma már

a szót is alig értjük – a társasság szellemével dialogizált, diákkorában cserkész-ként, ifjúkorában iskolareformáló utópistaként. Gyakorló tanárként, a felnőtt teljes felelősségével is ezt hirdette: az összetartozás kikerülhetetlen jelentőségét az ember életében.

1937. október 6-i ünnepi megemlékezésében, talán éppen itt, a nemzet vértanúinak emlékét ébresztve az élet nagy kérdéseiről beszélt. Ezek a szavak ma már nemcsak Damjanichék sorsát világítják meg. A megidézetek sorába azóta Szerb Antal is belépett. Egykori emlékbeszéde így lehet számunkra már vallomás, ars poetica, summája törekvéseinek. Matematikai logikájú elemzése „a gyászünnep mélyén” rejlő öröm paradoxonát, a mártírok nagy titkát vallatta, a mártírokat, akiknek „halála élni tanít”. Szerb Antal tudta és hangoztatta, nem árt megismételni, hogy „az áldozat a legfőbb erkölcsi realitás”. Csak ennek gesztusában, a másik javára történő lemondásban mutatkozhat meg a szerepet, az életnél is nagyobb „fő-fő úr”.

Ekkor még úgy gondolta, hogy „bús kor bús gyermekeként” hallgatóságával együtt megelégedhet a hétköznapiak által előírt kis áldozatokkal. A hősök „tétlen csodálata” helyett ezt, a munkában testet öltő szeretetet ajánlotta tanítványainak is. „Tiszteljük a munkát, (...) aki dolgozik, az szereti hazáját – minden egyéb pedig üres és hívságos szóbeszéd.” Ma is, számunkra is megszívlelendő szavak ezek. Szerb Antal szavai. De nemcsak szavai. A tettei, az élete, a művei ugyanerről beszélnek. Mint valami finom szerkezet, zajtalanul ez a fölismerés működött minden cselekedetében. Ez dolgoztatta agyát reggeltől estig, de gyakran még éjszaka is, egy életem át. Ennek a titoknak a derűje fénylett mosolyként az arcán, a csordaszellemmel szemben ennek védelmében erősítette különállását. A harmadik torony tövében magára öltött magánya egy különös, szemüveges humanista teknős-páncélzata volt: készség a kultúra, a szellem, a szellemi függetlenség önvédelmére.

Akkor még úgy látszott, be is érheti ennyivel: egy nem éppen heroikus korszak mindennapi erőfeszítésével – és nem mindennapi tudósi-szépírói teljesítményével. Akkor még nem gondolhatta komolyan, amit tíz évvel korábban egyik groteszk írásában vizionált, hogy a *szörnyeteg közeledése* hamarosan valóság lesz, s az emberiségre szabadított politikai alvilág elkezd „kiirtani a kultúrát, az emberi hitet, és magát az embert is”. Ekkor még számára is elképzelhetetlen volt, hogy modern, 20. századi Orpheuszként a pusztulás nagy leckéjét kell majd tanulnia. Így, alvilági tárnákban botladozva, szörnyű megpróbáltatások árán jutott el a végső fölismerésig: a barátaiért hozott áldozat vállalásáig. Ekkor már nem tétozott: életet, szabadulást, mindent feledve a legnagyobbat célozta meg, a mártírium dicsőségét.

Szerb Antalt a balfi munkatábor keretlegényei verték agyon. De végzetét, mint akármelyik művét, maga alkotta meg. Könyveiben, a szeretet alkotásaiban itt él közöttünk ma is. Barátaim! Tanuljuk meg olvasni őt! Tétlen csodálat helyett szegődjünk nyomába képességeink szerint, remélve, hogy a mi korunk már valóban beéri a mindennapok kis áldozataival, és számunkra elég lesz majd csupán az igyekezet, hogy diákokból vagy kései kollégáiból tanítványai lehessünk.

Ezen gondolatok jegyében az Irodalomtudományi Társaság emléktábláját leplezem.

Budapest, 2001. május 1.

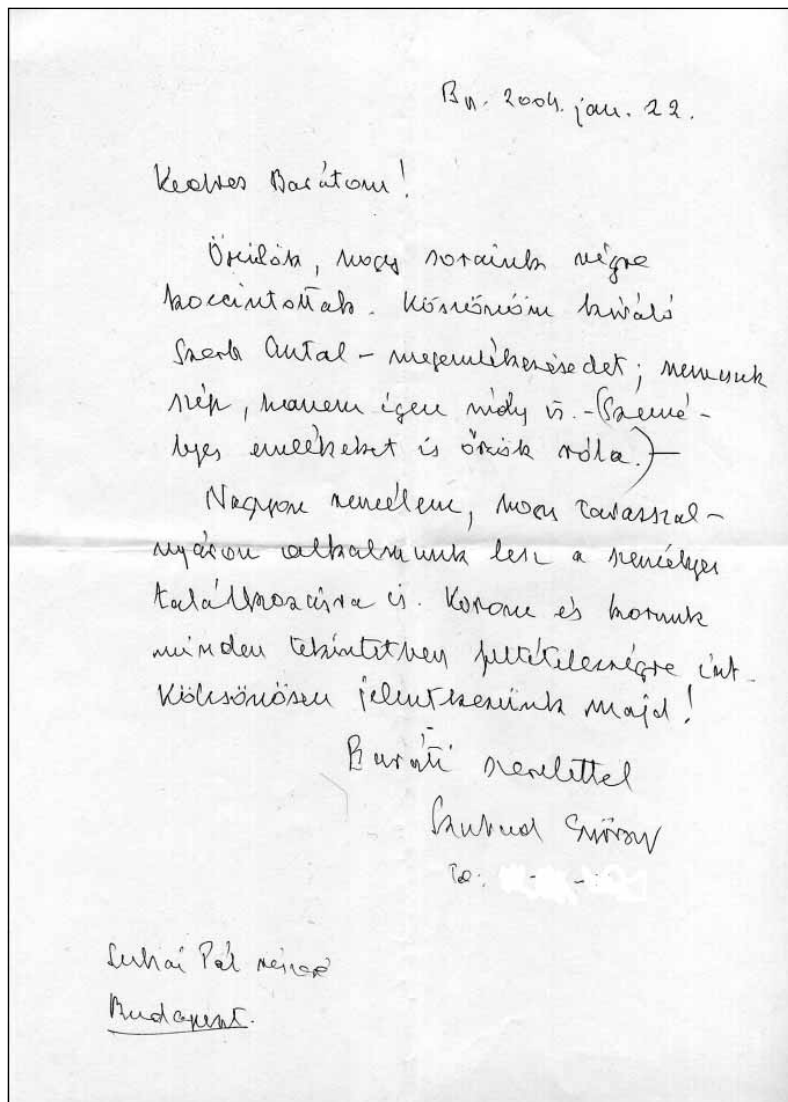
Bp., 2004. jan. 22.

Kedves Barátom!

Örülök, hogy soraink végre koccintottak (**3. kép**). Köszönöm kiváló Szerb Antal-megemlékezésedet, nemcsak szép, hanem igen mély is. – (Személyes emlékeket is őrzök róla.) –

Nagyon remélem, hogy tavasszal-nyáron alkalmunk lesz a személyes találkozásra is. Korom és korunk minden tekintetben feltételességre int. Kölsönösen jelentkezzünk majd!

Baráti szeretettel: Szabad György
Tel: [...]

3. kép – Szabad György 2004. január 22-i levele

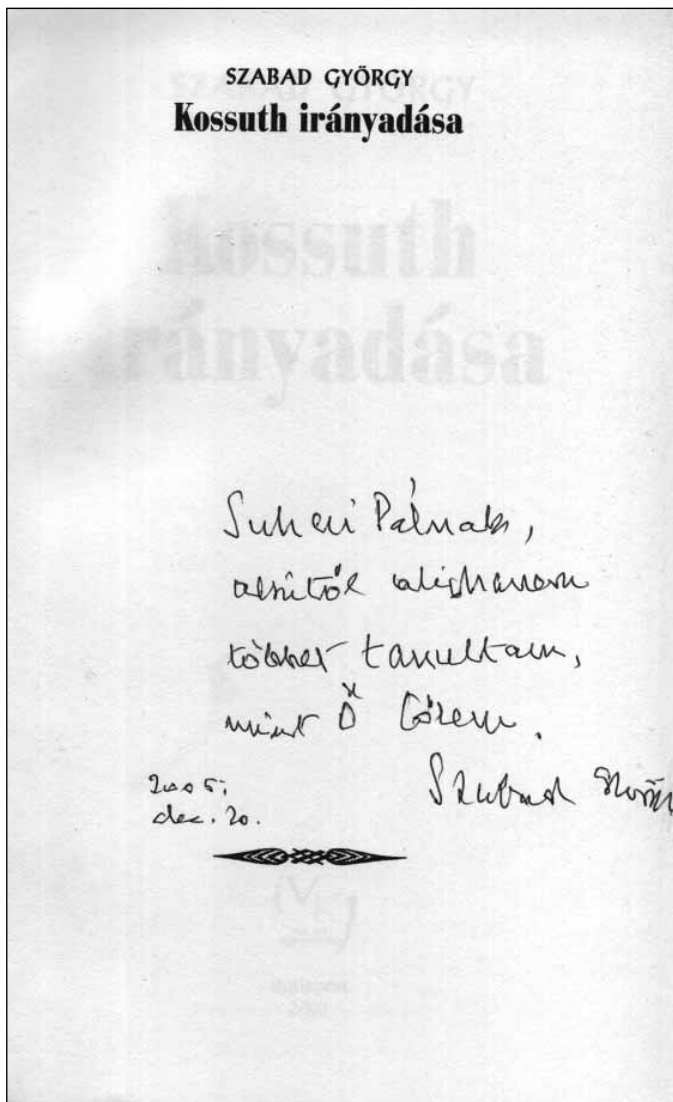
Suhai Pál részére
Budapest

Suhai Pálnak, akitől alighanem többet tanultam, mint Ő tőlem*.

2005. dec. 20

Szabad György

*Szabad György dedikációja Kossuth irányadása (Válasz K., 2002) című könyvének címlapján (**4. kép**)

4. kép – Szabad György könyvdedikációja – alighanem enyhe túlzással

Bp., 2007. jan. 14.

Kedves Barátom!

Köszönöm küldeményedet (**5. a, b kép**). Igaza van Miklóssynak, hogy Bibót közéletünk nem mellőzheti. Sőt!

Jól tetted, hogy „ajánlása” ellenére megküldted nekem. Minél fullánkossabb valami, annál fontosabb, hogy tudjon róla, akit „illet”. Nem hivatkozva Rád, felhívtam telefonon, s jó egy órán át igyekeztem tájékoztatni, hogy a „kerekasztal lovagjai” nem „önjelöltek” volna [? – inkább: voltak – SP]. Egyik kezdeményezője voltam egy „alkotmányozó gyűlés” összehívásának, de arra végül is nem volt lehetőség; a kerekasztal tárgyalásokon pedig már működő pártok választottjaiként vettünk részt. Felhívtam figyelmét az Ellenzéki Kerekasztal, illetve az állampárttal folytatott tárgyalások 4 és fél kötetnyi tárgyalási jegyzőkönyveinek kiadott szövegére, több mint két és félezer oldal, illetve az 1989. szept. 18-i részmegállapodás kiadott hiteles szövegére, amit az Ellenzéki Kerekasztal kisebbsége nem írt alá, az állampárt pedig jórészt a gyakorlatban kijátszott. De ez nem hibája azoknak, akik mégis kívívták a szabad választásokat, alkotmányos alapokat és részben még ma is jogérvényes, de megszorított biztosítékokat. Tisztességes hangon megbeszéltük, hogy folytatjuk a beszélgetést, ha már az információk és nem a „róluk szóló” kőszá álitások birtokában lesz. Így válhat hasznossá figyelem-felhívásod. Köszönöm.

Baráti üdvözlettel:

Szabad György

Irodalom: A rendszerváltás „forgatókönyve”. Kerekasztal tárgyalások 1989-ben (Főszerk. Bozóki András). Magvető, Bp. I – IV. 1999. – A magyar országgyűlés jogalkotása. I. 1990. Bp. 1992. Függelék 271–272.

Suhai Pálnak
Budapesten

Budapest, 2007. január 22.

Kedves Gyuri Bácsi! Örülök, hogy sikerült Miklóssy Endrével a párbeszédet megkezdenetek.

Ha nekem ebben valami kis szerepem volt, az számomra külön öröm.

E disputa (vita?) tartalmi részéhez a magam szerény módján a következőket szeretném hozzáfűzni. (Egyikeként a „szófacsaróknak”, a költőknek, akik nem feltétlenül distanciát teremtő történelmi kutatásokkal, de nem is csak empirikus módon, benyomásaikkal, hanem intuíciójukkal, valamiféle középarányos, mondjuk így, madártávlati rálátással igyekeznek a társadalmi jelenségekhez hozzáférni. Erre alapjuk állampolgári mivoltukon és felelősségükön túl azért is lehet, mert nyelvertermő és közérzületet kifejező-tápláló buzgalmukkal amúgy is a mindenkori nemzeti-nyelvi közösség érdekében tevékenykednek.)

Mint ilyen, a következőket látom. A magyar társadalom (gazdaság, erkölcs) az elmúlt másfél-két évtized történései következtében ismét a padlóra került,

Bn. 2007. jan. 14.

Kedves Borátom!

Köszönöm meghívásodat. Ygona nem

mindössze az, hogy Mitől lehetünk

nem mellesleg. Sőt!

Yol tette, hogy ajándék illendő meg -

hatalmát nekem. Minél fullasztóbbak a válaszok,

annál fontosabb, hogy milyen mértékben,

"illet." Nem lehetek-e Rád, felhívásom tele -

ponos a jó egy órán át igazán tökéletes -

tétel, hogy a "kezelési javaslat" nem "de -

jelöltek" volna. Ennek kezeléséről szólóan egy

"alkotmányos" és a "közvetlen" de annál mégis

is nem volt lehetőségek, a kezelési javaslatok

kedis már működő pontok valamint valamint nélkül

rejt. Felhívásom alapján az Előzetes Kezelési

illetve az illendőbbé alakított javaslatok 44 fel

hívásom tárgyának javaslatok kiadott mine -

gét. Írtam az 1989. sept. 18-i kezelési javaslat

kiadott hivatalos megfogalmazás, amit az Előzetes Kezelési

amivel kecskeségre nem jut el, az állampárt
mégis jönni a szavazatokkal. De az
nem hatja el, el' mégis kíváncsi a
szabad választásra, a demokratikus eljárást és
nehéz még ma is jogérvelés, de megértett
munkatársakat. Tinkességek nagyon meglepett, hogy
politikára a ~~szavazat~~ gettet, ma már a
információk és ma a "nővér nő" róla
alkalmazást tekintve. Egy szóval azt, hogy -
mossa figyelem-felhívást. Köszönöm.

Köszönettel

Szabados György

Modell: A rendszerváltás "forgóköre". Kézirat
tárgyalás 1989-ben. (Főú. Borsos András). Magyarok, B.
I-IV. 1994. — A magyar országhatár foglalkozás, ~~magyar~~ I.
1990. B. 1992. Függelék 271-272.

Szabados György

Válaszra

legalább annyira zilált állapotban van, mint amennyire a létező szocializmus végnapjaiban egyszer már volt. Számomra ebből a tényből adódóan a legfontosabb tanulság az, hogy ezt a társadalmat helyre kell állítani. Kérdés persze, hogy e „helyreállítás” hogyan, milyen módon menjen (mehet) végbe. Ha a rendszerváltás által létrehozott jogi keretekből erre az újjáépítésre valami felhasználható, azt, szerintem, fel kell használni, sőt, mint meglévő alapot: védeni kell. De ugyanakkor azt is gondolom, hogy ezek a keretek önmagukban már nem elegendőek, ahogy Te fogalmazol, kedves Gyuri bácsi, „jogérvényes biztosítékoknak”. Ezt ez az egy-két évtized sajnálatos módon és egyre fájdalmasabban megmutatta. Akárhogy is, az előbb említett „újjáépítés”, „helyreállítás” (nem egyszerűen az intézményrendszeré, hanem a társadalomé) nem lehetséges immár a rendszerváltás történetének alapos, kritikai elemzése nélkül. Egy ilyen elemzéshez kiváló elméleti alap, hála istennek, létezik: Bibó szellemi öröksége.

Ha valaki egyetért a fentiekkel, azzal, hogy a magyar társadalmat (népet) létezéshez kell engedni jutni (a pontosság érdekében vállalom e fogalmazás körülményességét), akkor az is nyilvánvaló, hogy ennek a létezéshez juttatásnak végre az alkotmányos feltételeit is meg kell teremteni. (Egy ilyen alapjog garanciái nélkül minden törvény és rendelet s az intézményrendszer mikéntje és működése is könnyen „félrecsúszik” – és félre is fog csúszni, mint ahogy ez már be is bizonyosodott.) Azt is világosan kell látni, hogy az alaptörvényt, bármit képzeljen is magáról egy kormányzat, sohasem a hatalom „adja”. Az alkotmány nem ajándék, melyet adni lehet. Az alkotmány: jog, alapjog, melylyel a társadalom mintegy természetűtől fogva s magától rendelkezik, de amelyet mégis időnként ki kell vívnia magának. Jelen helyzetünkben azt látom fő kérdésnek, hogy a fennálló kormányzat hatalmi örületében és elvakultságában (s ún. reformjaival) hagyja s elősegíti-e a társadalom radikalizálódását (a represszió eszközeinek bevetése csak elodázhathatja, de nem akadályozhatja meg ezt a folyamatot) – ebben az esetben társadalmi nyomás (sőt: csapás) és ennek minden sajnálatos következménye fogja kikényszeríteni az (új) alkotmányt. A másik lehetőség (s én természetesen ezt tartom kívánatosnak) az, hogy a hatalom (s annak mindenkori ellenzéke) elébe megy ezen folyamatoknak, társadalmi párbeszédbe fog (a mi viszonyainkra gondolva: az ellenzék kezdeményez, a kormányzat pedig legalább eltűr vagy engedélyez), beleértve ebbe az össztársadalmi felbuzdulásnak alkotmányos következményét, az új alaptörvény kidolgozását is. Ez lenne a helyzet megoldásának (most már az eszközök szempontjából vett) alkotmányos útja.

A szereplők és „pártjaik” ismeretében nyilvánvaló, hogy a jelenlegi kormánykoalíció ez utóbbi megoldásra csekély hajlandóságot fog mutatni. Hiába lehet általában azt gondolni, hogy övé a fő felelősség, az ő „térfelén pattog a labda”. Hogy ez mit jelent, láttuk és látjuk: az elnyomást és a társadalom további megsarcolását az ún. reformok selyempapírjába csomagolja, szabad kezét pedig magának már jó előre is azért teremti (mint pl. éppen október 23. véres hétfőjén), hogy ezeket a csomagokat lenyomja a társadalom torkán. A közvélekedéssel szemben, kedves Gyuri bácsi, én úgy látom, hogy az a bizonyos labda a jelenlegi ellenzék térfelén is, vagy inkább ott pattog. A kormány ún. reformpolitikájának kritikája kikerülhetetlenül fontos feladat, e kritikát azonban „bűn”

lenne az alkotmányos kibontakozás törekvésével nem összekapcsolni, nem annak megalapozására szánni. Ha az ellenzék a maga szerepét csupán a kormány intézkedéseinek bírálatára redukálja, mindvégig passzivitásban fog maradni, a másodhegedús szerepét fogja játszani. Ezzel az önkorlátozó gyakorlattal szemben én a következőket javasolnám. A jelenlegi parlamenti ellenzék (túl a napi parlamenti csatározásokon s azok primer következtetésein) legyen bátor és önkritikus a rendszerváltás egyik főszereplőjeként is – ismerje el, hogy az állampárttal való „megegyezés” (a ’89-es „kiegyezés”) minden eredményével együtt is felemásra sikeredett. Kétségtelenül hozott bizonyos jogi biztosítókat egy demokratikus rendszer megteremtésére, de ezek a „biztosítékok” nem elégségesek, nem igazán működőképesek. Ezt leginkább az bizonyítja, hogy az egykori állampárt (és szövetségesei) fondorlatos eszközökkel kisajátíthatták (s esetről esetre, folyamatosan ki is sajátítják) őket. Bárki bármit gondoljon is ’89 „dicsőséges forradalmáról” (Heller Ágnes kifejezése), az abban játszott szerepéről, ne mulassza el megnézni ezek következményét, a mai magyar valóságot. S gondolkozzon el: ezt akarta? Ha nem, akkor (még egyszer mondom), adja fel a ’89-hez való „alkotmányjogi” ragaszkodás ingatag alapját (amely őt persze a hatalom résztvevőjeként éppíglétében legitimálja), s járuljon hozzá a társadalom rehabilitálásához, kezdeményezze a társadalmi párbeszédet egy új, alkotmányos kibontakozás érdekében is. Ez nemcsak a társadalomnak az érdeke, de az érte munkálkodó pártoknak is. (A volt állampárt milyen jól felismerte ezt annak idején saját pozíciói megőrzése érdekében!) Itt és most azonban ennek a rossz történetnek nem szabad megismétlődnie: egy demokratikus ellenzéknek alkotmányos eszközökkel új alkotmány megteremtéséhez kell a társadalmi vita és mozgalom élére állnia. A társadalmi konszenzust azonban nem megóvni kell (ilyen már régóta nem létezik minálunk), hanem megteremteni. Ehhez kell a vita. ’89-ről is. Nincs mese, át kell lépni ’89 Rubiconját. Vagy marad minden a régiiben, s tényleg bekövetkezik valami robbanás. Vagy egyszerűen csak az emésztőgödörbe csúszunk.

A fenti helyzetértékelésből következő ellenzéki politika kidolgozásának stratégiai-taktikai kérdéseibe itt nem mennék bele, ezt azért már nem szeretném „rögtönözni”. Az azonban világos számomra, hogy a feladat sürgető, s ehhez minden segítségre (minden felelős személy részvételére), különösen, ha munkája, mint Miklóssy is, az elméleti tisztázás érdekében születik, szükség van.

Kedves Gyuri bácsi! Örülök, hogy még mindig jut erőd (s remélem: egészséged is) ezeknek a véges emberi lehetőségeket messze meghaladó, magasan az egyéni érdekek fölött álló kérdéseknek a szemmel tartására, sőt, befolyásolására. Örülök, hogy még ennyi évvel a hátad mögött (hátagon) is azok közé tartozol (azok közé sorolhatlak), akik a magyarság e sorskérdéseiről őszintén, felelősen, kritikusan-önkritikusan beszélnek, s akikkel így beszélni is lehet. Köszönöm Neked mindezt, mint egykori tanítványod is, aki még mindig a Te nyomdokaidban kíván járni. Jó egészséget is kívánok, és szeretettel üdvözöllek:

Suhai Pali

Ui.: Most vettem kézhez a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület február 3-i konferenciájára szóló meghívásodat, melyet köszönök, s amellyel élni is szeretnék.

Kedves Pali!

Január végi leveledre csak most reflektálok (6. a, b kép). Könyvet érdemelné sok igazságával és néhány megfontolást kívánó „megállapításával”.

‘89-ben nem „kiegyezés”, még kevésbé „dicsőséges forradalom” játszódott le, (Hellerben a pártember megint átlépi a gondolkodót.) Te pedig gondold meg, hogy az emberiség történetében születtek-e olyan „jogérvényes biztosítékok”, amelyeket szószegők és bűnözők ne akartak és tudtak volna a félévszázada butított szervesülés nélküli társadalomban félresöpörni, illetve eltorzítani (pl. „újraszabályozott” privatizáció, kiforgatott kárpótlás, az önkormányzatiság kiherélése, a szabadságjogok korlátozása, a „római egyezmény” és kiegészítései semmibe vétele, az államadósság és a költségvetés manipulál[á]sa, az alapítvány-ügy kezelése, stb. stb. a választásokon és egyébként tapasztalható [...?] önkény feltételeinek kialakítása erővel és manipulációkkal, – az oktatásügy és a művelődéspolitikai tudatlan és felelőtlen züllesztésével.

Bibó nagyon jó, akkor idéztem, amikor kevesen, elismerő megnyilatkozásait őrzöm, de a nyers erőnek természetesen ő sem tudott ellentállni.

Szegény történelem, ha te sem látod, milyen nagy lépés volt 89/90, amit fel lehetett borítani színtiszta „leninista” taktikával és „áfiummal”, pedig jogállami alapot vetett. Talán az alapokból használható még valami, hogy erős jogállam szülessen...

Baráti szeretettel

Szabad György

Budapest, 2007. március 21.

Kedves Gyuri Bácsi! Legutóbbi leveleinkkel viharos vizekre evezünk. Létező demokráciánk zavaros (finoman szólva sem tiszta) vizeire. Azt gondoltam, hogy következő levelemmel (ezzel), kölcsönös vigasztalódásképpen, beszélgetésünket más irányba fordíthatom: a költészet égtája felé. Ezt azonban csak részben tehetem. Részben azonban igen: mellékelten és barátsággal küldöm legújabb versemet (amely, ha igaz, a Liget májusi számában fog megjelenni).

Mégsem maradhatok meg csupán a versnél, sajnos az utóbbi idők történései minduntalan visszarángatnak a hétköznapi prózájához. Ennek bizonyítékaul itt küldök egy dokumentumot, amely eredetileg a Liget előadás-sorozatának egyik témájához, az *arányérzék* kérdéséhez kapcsolódik. Ez az írás, azt hiszem, jól mutatja saját helyzetemet is, a csapdát, amelybe minden igyekezetem ellenére kerültem. S a túlhatalmat, amelyet az esztergomi önkormányzat velem szemben megengedhet (és meg is enged) magának. Saját bőrömmön tapasztalom, amiről legutóbbi leveledben írtál, hogy mit jelent az „önkormányzatiság kiherélése”. Egyre inkább a Hermann Broch által jellemzett aránytalanságot, sőt lehetetlenséget kell látnom: a részeknek az egészre, a szerveknek tulajdon szervezetükre támadását (amitől pedig már Menenius Agrippa is óvott klasszikus meséjében). Az új hatalmi garnitúra azonban, úgy tűnik számomra, nem képes felfogni e „mese” értelmét, s esze ágában sincs visszafordulni. Honnan is: a hegy, amelyre vonultak, nem éppen a Mons Sacer, sokkal inkább saját

Kösz. 2007. febr. 12.

Kisvárosi Pál!

Yannar néni leveledre csak most
vélkezdek. Könyvet és levelet adok íga-
ságra és nekem megismerlek tőled
"megállapításával".

89-ben nem "Zsoltár", még kevésbé
"elcsúszott történetem" írtamodt le,
(Helleken a prózákban megint átfejt a
szövegkódok.) Te pedig gondolat meg, mo-
ra emberiség történetében születtem-e olyan
"jogszabályos történetek", amelyeknek azonosítók
is működnek az akadémia és a tudomány
vona a felsőszakra mutatott állapotok
szervesítés nélkül történetekben felismerő
illetve eltorzítani (pl. "közvetlen" és "közvetlen"
közé, kihozott és kihozott, az önmagának
közvetlen, a szövegének közvetlen, a szövegének
közvetlen és közvetlen szövegének, az
közvetlen és a közvetlen szövegének,

6. a kép – Szabad György 2007. február 12-i levele, első oldal

az alapítvány - egy kérés, sőt. Att. a választás -
adatok és egyébként tapasztalható jelölés önkéntes
jelölésnek mikénti és erővel és magánjelölés
szó, az értékelés és a minőségjelölés
tudatlan és jelölésben állományok

Először is, ahhoz a kérés, aminek kérés,
ahhoz meg kell látni a kérés, és a kérés
erővel kérésének és a kérés kérésének.

Ismerjük a kérés, és a kérés kérés,
melynek magán kérés 89/20, amik fel kérés -
tett kérés kérés kérés kérés kérés kérés
és kérés kérés kérés kérés kérés kérés
kérés. Talán az alapítvány magán kérés kérés
kérés, mely kérés kérés kérés kérés kérés kérés...

Beszédek kérés

Beszédek kérés

„hitbizományuk” szemétdombja. Álnok leninisták vagy bolsevisták lennének csak? Inkább tűnik „pártsemlegesnek” a dolog: az esztergomi önkormányzatot pl., mióta „világ a világ”, tudtommal fideszes polgármesterek uralják.

Nem is tudom, ilyen viszonyok között mit tehetek. Méltányosság nincs (legfőjebb részletfizetésre), azzal meg ott vagyok, ahol a part szakad. Egyhavi nyugdíjamat kellene kifizetnem eladhatatlan telkem adójára, miközben készülődik az általánosan bevezetendő ingatlanadó is. Sajnos, lakásom is van – nem tudom, az után még mennyit kell fizetnem. Csak a közköltsége az idei évtől havi 20 ezer Ft.

Jogérzékelem azt súgja, hogy az esztergomi önkormányzat, jöllehet az írott jog betűinek eleget tesz (ez is milyen akkor, az írott jog?), lábbal tiporja az alkotmányt. Ha Magyarország valóban „szociális piacgazdaság” lenne, a törvényhozónak mind a szociális, mind a piaci szempontokat figyelembe kellene vennie a jogszabályok megalkotásakor. Nem hozhatna tehát egy önkormányzat olyan ingatlanrendeletet, amely 1. nincs tekintettel a megadóztatott ingatlan forgalmi értékére (hanem csak területi nagyságára), 2. egy határrészt úgy nyilvánít belterületté, hogy ennek kritériumait nem teljesíti (közművek hiánya, építési engedélyek egyedi elbírálása), 3. fogalma sincs polgárainak jövedelmi viszonyairól. Miközben mindezt kifogásolnám, a hivatal az ingatlanadóról szóló törvényre hivatkozik, mely 200 Ft/négyszétméteres adót is megenged (telekadó címén, tehát nem beépített telek után). A legnagyobb méltánytalanságnak azt tartom, hogy nekem mint állampolgárnak nincs beleszólásom egy olyan helyhatóság megválasztásába, amely (most már kontroll nélkül) kivetheti rám az adókat. Ha úri kedve úgy tartja, akár ilyen mértékben is.

Kedves Gyuri bácsi! Talán nem kell mondanom, hogy nem a közteherviselés alól akarok kibújni. (Inkább bebújni szeretnék a közteherviselésbe, egy olyan közteherviselésbe, amely fogalma szerint nem is lehet más, mint arányos.) Ennek hiányában viszont (mint ez az esztergomi eset is tanúsítja) mások, nálam erősebbek (egyenlőbbek, vállalkozóbbak, munkavállalóbbak, multinacionálisabbak stb.) terheit kell cipelnem. Helyettük. Sem méltányosnak, sem arányosnak, sem alkotmányosnak nem tekinthetem ezt a diszkrét bájú „munkamegosztást”. Mindezt lecsúszóban mondom, egyik tagjaként annak a „középosztálynak”, amely végképp eltűnőben van szép hazánkban, amely nélkül viszont nincs Európa (akárhogy is nevezze magát), sem demokrácia, sem polgári öntudat, csak a póre uralmi viszonyok, az alattvalói lét.

Számomra mindezek ellenére is maradt azért még némi vigasz. Bár kicsi az esélyem, hogy e rossz történetet ne kelljen végigszenvednem, szükségszerűségének elfogadására senki nem kényszeríthet. S azt is tudom, hogy ebben nem vagyok egyedül. („Titkos lánc nyúl át a földön / összekötve aki jó.”) Ez még mindig valami reményféle. Ezzel a reménnyel kívánok Neked és kedves családnak is jó egészséget és minden jót: Suhai Pali

Kedves Pali!

Köszönöm küldeményedet, 21-éről (7. kép). Csak most reflektálok, erőimhez képest nagy az igénybevételem; kitűnőségeket sújtó akadémiai visszasságok, közéletünk mélytengeri lávaömlései, határidők, stb. Nemcsak a „könyvvitelben” lehetetlen a „menekvés” (gratulálok találó párversedhez), de csont-*

Kedves Pali!

Köszönöm küldeményedet, 21-éről. Csak most reflektálok, erőm-
hez képest nagy az igénybevétel, kitűnőségeket sujtó akadémiai
visszásságok, közéletünk mélytengeri lávaömlései, határidők, stb.
Nemcsak a "könyvitelben" lehetetlen a "menekvés" / gratulálok ta-
láló párversedhez/, de csonttoronyba sem jut az elefánt, mert kör-
meit tépik, ományát szeletelik, ha lelke mozgásra üsztöklél. Brrrr!

Biztosan igazad van telekadó ügyben. Ha még nem késő fellebbezzed
meg vároánál, megyénél?/. Nincsennek illúzióim a hivatalok packá-
zásai tekintetében. De nem helyes belenyugodni a megalapozatlan dön-
tésekbe. Föllebbezni, Fellebbezni! Mennyiben helyesek a döntések, men-
nyiben felsőbb rendeletekre támaszkodók. Valóban Menenius Agrippa
hasonlata az érvényes? Lehet, de hivatkozozanak /könyvtárban ellenőriz-
hető jogszabályra/. Ha helyi a visszaélés ombudsmanhoz, sőt az Alkot-
mánybírósághoz kell fordulni. Egyébként az sem biztos, hogy M.A.nak
igaza lett volna; számora pl. tulságosan kiváltság-szagu a szellemes
érvelés. S hátha akkor is a "fejesek" diktatúrája érvényesült a működő
"szervek" felett. De félre a képes beszéddel, a moderna önkényuralmak
szívesen háritják pl. a dualizmus korában adópolitikájuk terheit az
önkormányzatokra, illetve a közvetett adókra, ^{visselőkre} stb. Hat még a 20-21.
századiak.

Egyébként - dilettánsként irom, de barátként - hamarosan nem lesz
"eladhatatlan" telek Esztergomban sem; viszonylag rövid időn belül /1-3/
év, felmenni az ingatlanárak is, ha terhes fenntartandó, illetve nincsennek
távlati, családi terveid vele, készülsz az eladásra /ingatlan-iroda, hír-
detés/.

Remélem, hogy a mindenoldalu felelősség, amelynek fontosságát
egyként valljuk, a jelenleginél jobban érvényesíthető lesz, jelenlegi
alkotmányunk és nemzetközi szerződéseink /igy "a római szerződés"
kiegészítő jegyzőkönyveivel együtt becikkelyezve angolul és magyarul
az 1993. évi XXXI tc. be[^] ld. pl. A magyar országgyűlés jogalkotása 1993.
Bp. 1994. 105-135. p. stb. stb./

Bizzunk benne, hogy a tavasz olvasztja a ^{jég} szörd világunkat.

Baráti érzésejkel

Bp. 2007. márc. 31.

Suhai Pál barátom részére

Sz. György

toronyba se jut az elefánt, mert körmeit tépik, ormányát szeletelik, ha lelke mozgásra ösztökéli. Brrr!

Biztosan igazad van telekadó ügyben. Ha még nem késő, fellebbezzed meg [a] városnál, megyénél (?). Nincsenek illúzióim a hivatalok packázásai tekintetében. De nem helyes belenyugodni a megalapozatlan döntésekbe. Föllebbezni, fellebbezni! Mennyiben helyiek a döntések, mennyiben felsőbb rendeletekre támaszkodók. Valóban Menenius Agrippa hasonlata az érvényes? Lehet, de hivatkozzanak (könyvtárban ellenőrizhető jogszabályra). Ha helyi a visszaélés, ombudsmanhoz, sőt az Alkotmánybírósághoz kell fordulni. Egyébként az sem biztos, hogy M. A.-nak igaza lett volna; számomra pl. túlságosan kiváltság-szagú a szellemes érvelés. S hátha akkor is a „fejesek” diktatúrája érvényesült a működő „szervek” felett. De félre a képes beszéddel, a modern önkényuralmak szívesen hárítják pl. a dualizmus korában adópolitikájuk terheit az önkormányzatokra, illetve a közvetett adókat viselőkre stb. Hát még a 20–21. századiak.

Egyébként – dilettánsként írom, de barátként – hamarosan nem lesz „eladhatatlan” telek Esztergomban sem; viszonylag rövid időn belül (1–3 év), felmennek az ingatlanárak is, ha terhes fenntartanod, illetve nincsennek távlati, családi terveid vele, készülj az eladásra (ingatlan-iroda, hirdetés).

Remélem, hogy a mindenoldalú felelősség, amelynek fontosságát egyként valljuk, a jelenleginél jobban érvényesíthető lesz, jelenlegi alkotmányunk és nemzetközi szerződéseink (így a „római szerződés” kiegészítő jegyzőkönyveivel együtt becikkelyezve angolul és magyarul az 1993. évi XXXI. tc.-ben – ld. pl. A magyar országgyűlés jogalkotása 1993. Bp. 1994. 105–135. p. stb. stb.)

Bízunk benne, hogy a tavasz olvastja a jeges zord világunkat.

Baráti érzésekkel
Sz. Gyuri bácsi

Bp., 2007. márc. 31.

Suhai Pál barátom részére

* A „párvers”, amelyre a levél utal:

„Nincsen menekvés könyvtelben”

Csengery Kristófnak

Naplófőkönyv

Ha vers, legyen csak termelési,
olyan, akár egy könyvelési
tétel a naplófőkönyv-oldal
végösszegében: nullszaldós dal.

Ha nem hibázol, hogyha jó vagy,
és versben is, fejszámolónak,

s így kalkulálsz, kijön a summa:
– tartozik, követel – a nulla.

Ennyi lehet csak. Nincsen ennél
számodra szebb, se jobb eredmény.
Ha jól számolsz, akár az élet:
akkor való, ha semmivé lett.

Ajándék, melyet egyszer adnak
a földöntúli vak hatalmak,
s melyet, indoklás persze semmi,
nem szégyellnek visszavenni.

A másik oldal

Ma már a gond csak termelési?
A vers is inkább könyvelési?
Naplófőkönyvben nullszaldós dal?
De mit felel a másik oldal?

Mit válaszolnak, mit üzennek
a hallgatag, az égi vermek?
Ha nem felelnek, hogy felelnek?
Halottak nyelvén énekelnek?

Ha végül mindent összeadnál,
amit csak kaptál s visszaadnál,
mit gondolsz, ennyiből kitelne
az életed egy feleletre?

Te vagy a kérdés: válasz is vagy?
Miféle kételyeket ingatsz?
E némák nyelve te lehetnél?
Vert hadak: te vagy az eredmény?

Ha kalkulálsz, miféle számla
kerül majd végelszámolásra?
Íme az élet, mint ítélet?
S máris való, ha semmivé lett?

Ajándék, melyet ingyen adnak
a síron túli vad hatalmak?
Vagy hogy lehessen visszavenni,
ha nem akarnak már üzeni?

Vagy semmi, semmi, semmi?

Kedves Pali!

Köszönöm jeles szonettettedet (8. kép). * Emlékezetem szerint egyébként Arany Jánosnál a hernyó, a „falékony húsdarab, mindig előre mász s harap” a viszszataszító, mohó életrevalóság jelképe. Húsvétra minden jót Barátom.

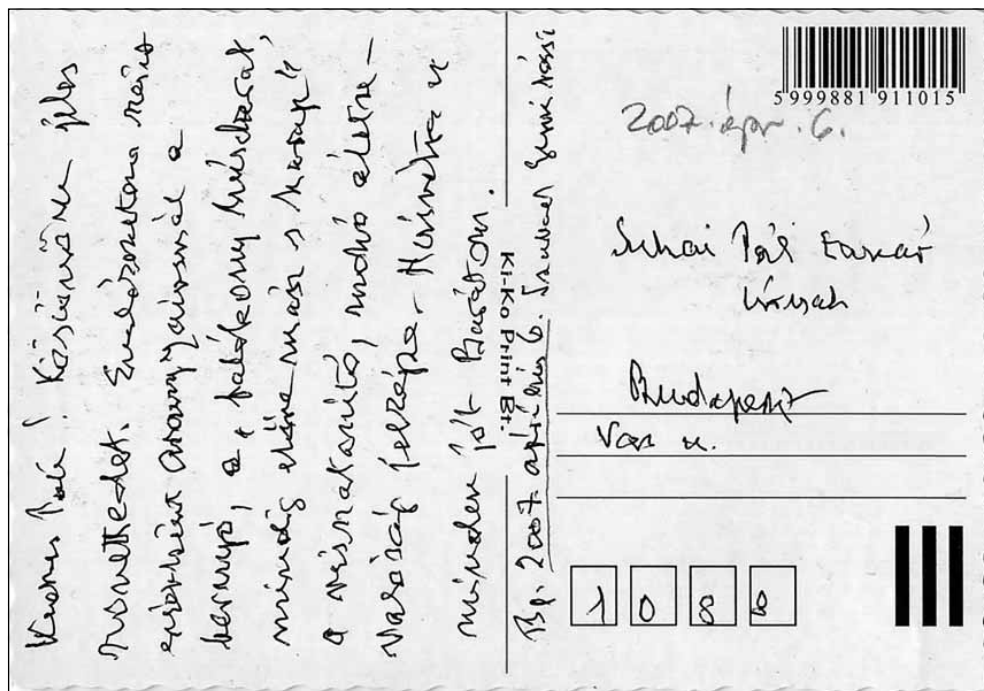
Bp., 2007. ápr. 6. Szabad Gyuri bácsi

* Húsvéti jókívánságként küldtem, az alábbiak szerint:

Húsvét után

Íme, a földed, föld lakója. Tornyozd csak, sírodon kihajt. A póre közet is, tűnt havak nyomán, megéled, tőzeg-mohába lép a láb, erjed a komposzt.

Paraszti környezet. Tudod, mi vár rá.
Az elmúlás a föld alól dalol,
s az élet is, a *falékony* pajor:
az égbe száll, ott lesz cserebogárrá.

8. kép – Szabad György 2007. április 6-i képeslapja

Üres a sír már. Álcáját a test
ledobta, az élt ne itt keresd,
itt férget tálnak eléd ebédül –

de nézd, amott rügyekben forr a vér,
kiontatott, a fű ettől kövér:
a sejtekbe az áldozat beépül.

Harminchat alkotmányos kérdés a kormányzathoz (9. a, b kép)

1. Ugye a kormányzat az alábbi kérdések kapcsán is méltányolja az alkotmánynak (a továbbiakban: Alk.) 61. § (1) azon megállapítását, miszerint „a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat ismerje, illetőleg terjessze”?

2. Vajon szem előtt tartják-e a közhatalom gyakorlói, hogy az Alk. 2. § (3) szerint „senkinek a tevékenysége sem irányulhat” nem csupán „a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására”, hanem „kizárólagos birtoklására” sem?

3. Tudomással bír-e a kormányzat arról, hogy a jelenlegi koalíció kormányzásának időszakában szavaztatták le a legtöbb ellenzéki módosító javaslatot, és háritották el a legtöbb ellenzéki törvénykezdeményezést a magyar parlamentarizmus 1848 óta figyelembe vett ciklusaiban?

4. Összhangban voltak-e és vannak-e a 2006. október 23-i rendészeti intézkedések azzal, hogy az Alk. 8. § (1) kimondja „a Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait”, továbbá hogy „ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége”?

5. Vajon politikai tevékenységük során figyelembe veszik a kormánypártok és a minisztériumokat, közhivatalokat vezető tagjaik, hogy az Alk. 3. § (3) szerint „egyetlen párt sem irányíthat semmiféle állami szervet”?

6. Milyen módon és milyen következetességgel érvényesíti a kormányzat az Állami Számvevőszék észrevételeit és alkotmányos kívánalmait az állami költségvetés, illetve a zárszámadás előkészítése, majd parlamenti vitája során?

7. Tekintettel arra, hogy a közelmúlt tapasztalatai szerint a kormány és annak tagjai az Országgyűlés iránti felelősséget általánosságban tartott „bizalmi” szavazással lerovottnak tekintik, messzemenően indokolt az Alk. 39. § (2)-nek megfelelően, hogy „felelősségre vonásuk módját” – a magyar 1848-as és a korszerű nyugati példákkal összhangban álló – „törvény” szabályozza; kérdés, vajon hajlandó-e a kormány ilyen jogalkotásra.

8. Elismeri-e a kormányzat, hogy alkotmányunk értelmezése kérdésében, így a népszavazás tartásának kérdésében sincs az Alkotmánybíróság világos állásfoglalása nyomán azt felülmíni jogosult „alkotmányos tényező”?

9. Összhangban van-e a kormányzat politikája a határokon túl élő magyarok érdekeivel, különös tekintettel arra, hogy az Alk. 6. § (3) szerint a Magyar Köztársaság ne csupán „felelősséget érezzen” sorsukért, hanem mozdítsa elő „a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását”? (A kérdőjelre a pozitív válasz az utóbbi években aggodalmasan várva várt!)

Harminchat alkotmányos kérdés a kormányzathoz

1. Ugye a kormányzat az alábbi kérdések kapcsán is méltányolja alkotmányunk (a továbbiakban: Alk.) 61. § (1) azon megállapítását, miszerint „a Magyar Köztársaság mindenének joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közéleti adatokat ismerje, illetleg terjeszse”?
2. Vajon szem előtt tartjuk-e a közhatalom gyakorlatát, hogy az Alk. 2. § (3) szerint „senkinek a tevékenysége sem irányulhat” nem csupán „a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására”, hanem „kizárólagos birtoklásra” sem?
3. Tudomással bír-e a kormányzat arról, hogy a jelenlegi koalíció kormányzásának időszakában szavatolták-e a legtöbb ellenzék módosító javaslatát, és hírtárhották-e a legtöbb ellenzék törvénykezdeményezését a magyar parlamentarizmus 1848 óta fegyelmében vett ciklusában?

4. Összhangban voltak-e és vannak-e a 2006. október 23-i rendészeti intézkedések azzal, hogy az Alk. 8. § (1) kimondja „a Magyar Köztársaság elismeri az ember sértetlenségét és elidegeníthetetlen alapvető jogait”, továbbá hogy „ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsődleges kötelessége”?
5. Vajon politikai tevékenységük során fegyverrel vesznek a kormánypart és a miniszterelnökök, közhatalmat vesznek tagjaik, hogy az Alk. 3. § (3) szerint „egyetlen párt sem iránythat semmiféle állami szervet”?

6. Milyen módon és milyen következetességgel érvényesíti a kormányzat az Állami Számvevőszék észrevételeit és alkotmánybírósági alatti állami költségvetés, illetve a zárszámadás előkészítése, majd parlamenti vitája során?

11. Összhangban voltak-e és vannak-e a 2006. október 23-i rendészeti intézkedések jogkövetelményei az Alk. 2. §-ának azon megállapításával, miszerint a Magyar Köztársaság „demokratikus jogállam”?
12. Az iskolabezárások, a költség és időt rabló utazási „kényszerek” vajon nem mondanak-e ellent az Alk. 70/F §-ban foglalt azon kötelezettségnek, hogy az állampolgárok számára

„szabad mozgásra” és általában az „utazásra”, Alk. 58. §, miközben szányményalakat szímul fel, járátokat rikkol, és ismetlően tarítat emel?

17. Hogyan egyeztetik-e a kormányzat törésvét ügyvezető regionális közigazgatási szervezetei kirendelés például az egészségügyi azzal, miszerint az Alk. 41. § kimondja, hogy a Magyar Köztársaság területé fővárosra, megyékre, városokra és községekre tagozódik?

eseteinek (így a vízvidéknak, illetve a tandíjnak) népszavazásra bocsátását?
22. Kész-e a kormány a kórházi ágyszámok fenntartására, felújítására, majd mértékének felülvizsgálatára az egészségügy élethez való alkotmányos jog figyelembevételével?

23. Mit kíván tenni a kormányzat az Országos Neurológiai és Pszichiátriai Intézet kétszázötven ágyában, tekintettel az eljárás tudományellenes, társadalomellenes, sőt antihumánus következményeire?

24. Mikor állítja helyre a kormányzat a gyermekintézmények és a kórházi betegek étkezési normáinak mennyiségét és minőségét a csökkenés elotti szintre?
25. Vajon milyen módon kívánja biztosítani a kormányzat a „bolognai folyamatban” sodródó egyetem hallgatók diplomához jutását és jóvóját?

26. Mivel magyarázza a kormányzat, hogy a bíróságokon állásfoglalásai túlyomát esetben a munkaadók oldalához áll közel és csak ritkán a munkavállalóhoz?

27. Mit tervez tenni a kormányzat a reálberek további csökkenésének megakadályozására?

28. Mit kíván tenni a kormányzat, hogy a Központi Statisztikai Hivatal legutóbbi jelentésében feltüntetett 3,4 százalékos infláció többet érjen a „nyugdíjasoknak” megszándék, hogy drágasági pótlékkal kiegyenlítsék?

29. Számot vet-e azzal a kormányzat, hogy hozzá közel álló egyes médiakörökben irányadó tényező nem csupán befolyásolásra, hanem kizárólagos figyelemelterelésre, számos író eltorzításra, illetve mellőztetésre törekednek?

30. Milyen támogatásra számíthatnak a kormányzat részéről fontos és közérdeklő alapítványok ma, holnap és holnapután?

31. Foglalkozik-e a kormány azzal, hogy 2007 tavaszi megerősödött Magyarország aggasztóan gyorsan szerepe az Európai Unióban az infláció mértéke tekintetében?

32. Felkészült-e a kormány arra, hogy az addótervény tervezetét, megelőző év közben kezdeményezett módosításai milyen következmények

tal szerint a kormány és annak tagjai az Országgyűlés iránti felelősségét átlalmozósággal tartott „bizalmi” szavazással lezavartatnak tekintik, messzeemenően indokolt az Alk. 39. § (2)-nek megfelelően, hogy „felelősségre vonásuk módját” – a magyar 1848-as és a korszerű nyugati példákkal összhangban álló – „átvett” szabályozza, kérdés, vajon hajlandó-e a kormány ilyen jogalkotásra.

8. Elismeri-e a kormányzat, hogy alkotmányunk értelmezése kérdésében, így a népszavazás tartásának kérdésében sincs az Alkotmánybíróság világos állásfoglalása nyomán azt felhívni jogosult „alkotmányos tényre”?

9. Összhangban van-e a kormányzat politikája a határokon túl élő magyarok érdekeivel, különös tekintettel arra, hogy az Alk. 6. § (3) szerint a Magyar Köztársaság nem csupán „felelősséget érezzen” sorsukért, hanem modótusa elő „a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását”? (A kérdésre a pozitív válasz az utóbbi években egodolással várt)

10. Bizonytalanságot visszhangoz a következő kérdés: demokratikus-e a Magyar Köztársaság államszervezetének jelenlegi működése?

16. „Elszakadás veszi-e a kormányzat, hogy a helyi önkormányzatokról szóló törvény” megváltoztatásához a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazata szükséges? (Alk. 44/C §)
19. Tekintetbe veszi-e a kormányzat, hogy vidékfejlesztés helyett a települések jelentős részének esetében diszkriminatív, sőt szinte „faluromboló” tendenciák mutatkoznak mind az oktatásban, az egészségügy, a közlekedés és a postaszolgálat lefolytatásának formájában, ami az országis is hátrányos helyzetűek elszigetelődését fokozza, a falsi értelmezést pedig elriasztja szülő-vagy munkahelyéről?

13. A nyílt és burkolt anyagi kötelezettségek mennyiben lehetnek tehetővé a valóságban, hogy „minden gyermek joga” legyen a családja és a társadalom kívül „az állam ... tészté” is arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges” az Alk. 67. § (1) szerint?

14. Összegeztethető-e az Alk. 16-17. §-ának a rendelkezéseivel – többek között – tandíj, illetve vizitdíjat és kórházi napidíjat szedni lényegében differenciálva a túlyomától többébről?

15. Hogyan egyeztetik össze a kormányzat kiterjedt területet a több hónapos, sőt egy-két éves kórházi, műtői várólistáztatást azzal az Alk. 58. § (1)-ével, miszerint „a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez”?

16. Mennyiben veszi figyelembe a kormányzat az állampolgárokat megillető alkotmányos jogot a

16. „Elszakadás veszi-e a kormányzat, hogy a helyi önkormányzatokról szóló törvény” megváltoztatásához a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazata szükséges? (Alk. 44/C §)
19. Tekintetbe veszi-e a kormányzat, hogy vidékfejlesztés helyett a települések jelentős részének esetében diszkriminatív, sőt szinte „faluromboló” tendenciák mutatkoznak mind az oktatásban, az egészségügy, a közlekedés és a postaszolgálat lefolytatásának formájában, ami az országis is hátrányos helyzetűek elszigetelődését fokozza, a falsi értelmezést pedig elriasztja szülő-vagy munkahelyéről?

20. Számot veti-e a kormányzat azzal, hogy a legújabb kormányrendelet, amely rendelői intézkedés során az állampolgár „passzív” magatartását szabályozóknak minősít, utóköz az Alk. 62. § (1) rendelkezéseivel?
21. Ellentmondások az Alk. 28. § (C) 5. a) értelmezése. Az alkotmány szövege egyértelműen kizárja a költségvetés és végrehajtásának egészét a népszavazás tárgyai köré. Ezek három alapelvetnek kizárását költön megjelöl. De tisztában van-e azzal a kormány, miszerint az csak feltehető, hogy talmazza a költségvetés és végrehajtása további al-

kei jarnak a magyar gazdaságra?

33. Az addótervény tervezett módosításai összhangban van-e az Alk. 70/I §-ával, miszerint „minden természetes személy és jogi személy ... köteles jövedelmét és vagyonát viszonyainak megfelelően a köztehezhöz hozzájárulni”? Vajon a tervezet „megelőzhetetlen” milyen alkotmányos eszközökkel kívánja a kormányzat biztosítani?

34. Mit kíván tenni a kormányzat a jelent és a jövő katasztrófáival fegyverget államadosságnövekedés államvesztés, nyilvános és eredményes korlátozásra?

35. Meddig teszi a kormányzat a forintot a tőzsdéjtek eszközévé, és meddig kívánja elodázní az átterést az euróra; nehogy ebben is a legutolsó és a legizsálgatottabbak legyünk az Európai Unióban?

36. A diszkrimináció (a hátrányos megkülönböztetés) tiltása alkotmányunk egyik nagy erőnyve; vajon felismeri-e a kormányzat, hogy a túlyomtól többébről sújta hátrányos megkülönböztetés diszkrimináció gazdasági, szociális és művelődési politikája által?

SZABAD GYÖRGY,
A MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS VOLT ELNÖKE

9. a, b kép – Szabad György: Harminchat alkotmányos kérdés a kormányzathoz

10. Bizonytalanságot visszhangoz a következő kérdés: demokratikus-e a Magyar Köztársaság államszervezetének jelenlegi működése?

11. Összhangban voltak-e és vannak-e a 2006. október 23-i rendészeti intézkedések jogkövetelményei az Alk. 2. §-ának azon megállapításával, miszerint a Magyar Köztársaság „demokratikus jogállam”?

12. Az iskolabezárások, a költség és időt rabló utazási „kényszerek” vajon nem mondanak-e ellent az Alk. 70/F §-ban foglalt azon kötelezettségnek, hogy az állampolgárok számára biztosítani kell „a művelődéshez való jogot”, mégpedig „az ingyenes és kötelező iskolával, képességei alapján mindenki számára hozzáférhető közép- és felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülő anyagi támogatásával”?

13. A nyílt és burkolt anyagi kötelezettségek mennyiben teszik lehetővé a valóságban, hogy „minden gyermek joga” legyen a családján és a társadalmon kívül „az állam ... részéről” is „arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges” az Alk. 67. § (1) szerint?

14. Összeegyeztethető-e az Alk. 16–17. §-ának a rendelkezéseivel – többek között – tandíjat, illetve vizitdíjat és kórházi rapidíjat szedni lényegében differenciálatlanul a túlnyomó többségtől?

15. Hogyan egyezteteti össze a kormányzat kiterjedt területeken a több hónapos, sőt egy-két éves kórházi, műtéti várólistáztatást azzal az Alk. 58. § (1)-ével, miszerint „a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez”?

16. Mennyiben veszi figyelembe a kormányzat az állampolgárokat megillető alkotmányos jogot a „szabad mozgásra” és általában az „utazásra”, Alk. 58. §, miközben szárnyvonalakat számol fel, járatokat ritkít, és ismételten tarifát emel?

17. Hogyan egyezteteti össze a kormányzat törekvését úgynevezett regionális közigazgatási szervezetek kreálására például az egészségügyben azzal, miszerint az Alk. 41. § kimondja, hogy a Magyar Köztársaság területe fővárosra, megyékre, városokra és községekre tagozódik?

18. Tekintetbe veszi-e a kormányzat, hogy „a helyi önkormányzatokról szóló törvény” megváltoztatásához a „jelen levő képviselők kétharmadának szavazata szükséges” (Alk. 44/C §)?

19. Tekintetbe veszi-e a kormányzat, hogy vidékfejlesztés helyett a települések jelentős részének esetében diszkriminatív, sőt szinte „faluromboló” tendenciák mutatkoznak mind az oktatásügy, az egészségügy, a közlekedés és a postaszolgálat leépítésének formájában, ami az amúgy is hátrányos helyzetűek elszigetelődését fokozza, a falusi értelmiséget pedig elriasztja szülő- vagy munkahelyéről?

20. Számot vetett-e a kormányzat azzal, hogy a legújabb kormányrendelet, amely rendőri intézkedés során az állampolgár „passzív” magatartását szabálysértőnek minősíti, ütközik az Alk. 62. § (1) rendelkezéseivel?

21. Ellentmondásos az Alk. 28. § (C) 5. a) értelmezése. Az alkotmány szövege egyértelműen kizárja a költségvetés és végrehajtásának egészét a népszavazás tárgyai közül. Ezek három esetének kizárását külön megjelöli. De tisztában van-e azzal a kormány, miszerint az csak feltételezés, hogy tilalmazná a költségvetés és végrehajtása további aleteit (így a vizitdíjnak, illetve a tandíjnak) népszavazásra bocsátását?

22. Kész-e a kormány a kórházi ágyszám-csökkentési kényszer feloldására, majd mértékének felülvizsgálatára az egészséges élethez való alkotmányos jog figyelembevételével?

23. Mit kíván tenni a kormányzat az Országos Neurológiai és Pszichiátriai Intézet felszámolása ügyében, tekintettel az eljárás tudományellenes, társadalomellenes, sőt antihumánus következményeire?

24. Mikor állítja helyre a kormányzat a gyermekintézmények és a kórházi betegek étkezési normáinak mennyiségét és minőségét a csökkentés előtti szintre?

25. Vajon milyen módon kívánja biztosítani a kormányzat a „bolognai folyamatban” sodródó egyetemi hallgatók diplomához jutását és jövőjét?

26. Mivel magyarázza a kormányzat, hogy a bértárgyalásokon állásfoglalása túlnyomó esetben a munkaadói oldaléhoz áll közel és csak ritkán a munkavállalóihoz?

27. Mit tervez tenni a kormányzat a reálbérek további csökkenésének megakadályozására?

28. Mit kíván tenni a kormányzat, hogy a Központi Statisztikai Hivatal legutóbbi jelentésében feltüntetett 3,4 százalékos inflációs többletterhe a „nyugdíjaskosárnak” megszűnjék, vagy drágasági pótlékkal kiegyenlítődjék?

29. Számot vet-e azzal a kormányzat, hogy hozzá közel álló egyes médiumokban irányadó tényezők nem csupán befolyásolásra, hanem kifejezetten figyelemelterelésre, számos tény eltorzítására, illetve mellőzésére törekednek?

30. Milyen támogatásra számíthatnak a kormányzat részéről fontos és közérdekű alapítványok ma, holnap és holnapután?

31. Foglalkozik-e a kormány azzal, hogy 2007 tavaszán megerősödött Magyarország aggasztóan vezető szerepe az Európai Unióban az infláció tekintetében?

32. Felkészült-e a kormány arra, hogy az adótörvények tervezett, még-hozzá év közben kezdeményezett módosításai milyen következményekkel járnak a magyar gazdaságra?

33. Az adótörvények tervezett módosítása összhangban van-e az Alk. 70/I §-ával, miszerint „minden természetes személy és jogi személy ... köteles jövedelmi és vagyoni viszonyainak megfelelően a közterhekhez hozzájárulni”? Vajon a tervezett „megfeleltetést” milyen alkotmányos eszközökkel kívánja a kormányzat biztosítani?

34. Mit kíván tenni a kormányzat a jelent és a jövőt katasztrófával fenyegető államadósság-növekedés alkotmányos, nyilvános és eredményes korlátozására?

35. Meddig teszi a kormányzat a forintot a tőzsdejáték eszközévé, és meddig kívánja elodázní az áttérést az euróra; nehogy ebben is a legutolsók és a legkiszolgáltatottabbak legyünk az Európai Unióban?

36. A diszkrimináció (a hátrányos megkülönböztetés) tiltása alkotmányunk egyik nagy erénye; vajon felismeri-e a kormányzat, hogy a túlnyomó többséget sújtja hátrányos megkülönböztetés diszkriminatív gazdaság-, szociál- és művelődéspolitikája által?

Szabad György

a Magyar Országgyűlés volt elnöke

Magyar Nemzet, 2007. április 21.

Budapest, 2007. május 1.

Kedves Gyuri Bácsi! Megkaptam és köszönöm a kormányhoz intézett *Harminc-hat* alkotmányos kérdésedet – ezek publikálását közéletünk fontos eseményének tartom. Részben azért, mert e kérdésekkel a rendszerváltó elit egykori vezetőinek egyike, az első Parlament volt elnöke a mostani helyzetben szólal

meg: a legitimitás kérdését feszegetve kéri számon az alkotmányosság normáit a jelenlegi kormánykoalíción. Részben, de talán még inkább azért, mert kérdéseiből annak az öntudatnak a hangját hallom kicsendülni, amely Bibó szerint minden demokrácia elengedhetetlen feltétele. Nevezetesen, hogy egy nép, egy társadalom saját ereje (és hozzáteszem: igaza) tudatában van, rendelkezik annak felismerésével, hogy „a vezetők hatalma az ő beleegyezésén múlik”. A jelenlegi magyar társadalom ugyan még messze van az öntudatnak és önérzetnek ettől a fokától, írásodban azonban, legalábbis számomra, már ennek a hangja hallatszik.

Hogy társadalomépítő törekvésedben nem vagy egyedül, engedd meg, hogy a *Liget* legújabb számával (2007/5.) igazoljam, benne versemmel és szerény hozzászólással.*

Jó egészséget kívánok, baráti üdvözetekkel: Suhai Pali

* A szóba hozott írás:

Újraélesztés

Körülményeink között, a létező kapitalizmus világában, amelyet globális és helyi hatalmak és hatalmacskák a nyílt, brutális és a legkőrmönfontabban kifinomult erőszak válogatott eszközeivel uralni akarnak, s minden törekvésük a társadalom leigázására, maradék immunitásának is a szétverésére irányul – egy ilyen világban gesztusértékű, ha valaki embertársát megszólítani igyekszik. Eleve jó az ilyen [*Liget* által kezdeményezett – SP] rendezvényben, hogy a kitűzött célt mindjárt demonstrálja is, olyan, mint egy népszavazás vagy felvonulás. Jel értéke van, már a pusztá megjelenés is beszéd, állásfoglalás.

Induljunk ki abból az általánosításból, hogy a társadalom közösségek közössége. Ha ez így van (s nincs okom kételkedni benne), a magyar társadalom alig nevezhető társadalomnak. Ezer sebből vérzik, csak hálni jár belé a lélek. Újraélesztésre szorul. A legutolsó közösségek is szétzilálva, tobzódik az önzés, az individualizmus, a közöny, s mindez divatos világmárkák égíse alatt. A mai szellemi elitnek, az értelmiségnek ilyen viszonyok között megint lehet hivatása. Azt nem tudom eldönteni persze, hogy lehet-e útja a közeljövőben a politikai cselekvéshez is, vagy ismét az őskeresztények egykori kazamata-létére kell berendezkednie. Ennek tisztázása talán most még korai lenne, s nem is fontos. Fontosabbnak tartom, hogy megmutassa magát. Vagyis azt, hogy van értelme a közös gondolkodásnak, a párbeszédnek. Hogy a „létezővel” szemben létezik másféle alternatíva is.

De mi is ez a „létező” szellemi értelemben? (Mely kísértetként járja be most már nem is csak Európát, hanem az egész világot.) Sokféle szóval lehet illetni, bár elég világosak és egyértelműek működésének következményei. Koczisky Éva pár éve megjelent Hamann-könyvében (*J. G. Hamann és a modernitás kritikája*) az „egyoldalú, instrumentalizált racionalitás” néven emlegeti, olyan racionalitásként, amelynek absztrakt diktatúrája a nyelvet és a társadalmat egyszerre és folyamatosan teszi tönkre. Ugyanebben a könyvében Kantról szólván modern kori metafizikáról, a világot objektumra és szubjektumra hasító szubjektumfilozófiáról beszél. E jelenséget Ludassy Mária De Bonald-ról

írott esszéjében (Holmi, 2004. április) a tradicionalista filozófus felvilágosodás korabeli ellenlábasainak a gondolkodásában éri tetten, s pl. mint szenzualista redukcionizmust említi. A felvilágosodás nagy nemzedékének e 19. századi kritikusai, ha úgy tetszik, konzervatív gondolkodókként, már akkor ráéreztek a puszta racionalitásra alapozott társadalomszervezés szűkösségére, amikor az újkori civilizáció, ezen elvek megvalósítója, még csak első lépéseit tette. Itt persze nincs módom, s nem is akarom a hamanni vagy De Bonald-i modernitáskritika különböző oldalait vagy ellentmondásait még csak érinteni sem. Azt azonban hangsúlyozni szeretném, hogy az ő munkáikban fogalmazódtak meg először nagy nyomatékmal olyan értékek és gondolatok, mint pl. az embernek környezetével szembeni felelőssége, a nyelv társadalmisága, a párbeszédnek, sőt, a beszélgetésnek egyszerre ismeretelméleti és ontológiai jelentősége, amelyek a modernitás kérdését érintő kulcsszavakként ma már a közbeszédnek is részei, s amelyek aktualitását nem egy mai szerző műve, pl. Lányi András *Együttéléstana* is bizonyítja. Sajnos, egyre erősebb érvénnyel.

Ha mindennek gazdaságszervezési vetületét nézzük, a technológia fogalmához jutunk. Ma már, úgy tűnik, mindent ennek, e szempont racionalitásának kell alárendelnünk. Ez diktál eleveneknek és holtaknak. Ennek nevében szerveződnek (Lányi András kifejezésével) a multinacionális „nomád birodalmak”. Ezeknek csakis a haszon, a profit, méghozzá az extraprofit megszerzése a fontos. Ez szabja meg híres logikájukat, az ún. racionalitást. Ma már e cégeknek nem is kell mást előállítaniuk, mint a márkát, magát a termelést kihelyezik a perifériára, ahol olcsó munkaerőhöz és állami támogatáshoz jutnak. Világszervezeteket hoznak létre, melyekkel a szabadság nevében kényszerítik rá a világra erőfölényüket. Ők akarják meghatározni a divatot, manipulálni az életmódot, ők akarják megszabni az identitásmintát, a fogalmak használatát. (Naomi Klein *No logo* című, a közelmúltban magyarul is megjelent könyvéből mindezekről többet is megtudhat az érdeklődő.)

Mit tehet az egyén ilyen túlhatalommal szemben, ha meg akarja őrizni autonómiáját? Keveset. Mert ha átlát is a manipuláció sűrű szövésű szitáján, ki van szolgáltatva megélhetése kényszereinek. De ugyanakkor sokat is, ha szilárd meggyőződése, hogy, bármilyen korlátozottan is, szabadsággal és felelősséggel rendelkező lény. S hogy a tények valósága mindig az ő közreműködésén múlik. Nem muszáj minden tényt szükségszerűnek elfogadni, csak azért, mert tény. Mindenkor be lehet lépni a valóság világába. Ha már egy másik ember létezik. Talán elég, ha itt éppen csak megemlítem Emmanuel Lévinas nevét és filozófiáját. Vagy Martin Buberét. A párbeszédet, ha nehéz is, mindenkor el lehet kezdeni. És folytatni is érdemes. Mert „minden valamirevaló író [...] elsőrendű feladata, azt is mondhatnám, elemi érdeke” ez. Horgas Béla előbbi szavaihoz nyugodtan csatlakozhatom magam is. Hiszen éppen oda akartam kilyukadni, ahova a Liget is „megy”: a beszélgetés, a párbeszéd, a társadalmi önszerveződés gondolatához.

Lehet, hogy a fogalmak, ideák formájában, mint ahogy azt Platón tanította, valahol magasan a fejünk fölött lebegnek. Lehet. Mindez a játékos és kegyetlen istenek magánügye marad mindaddig, amíg az ember ezeket az ideákat magához nem húzza a földi világba. Janus Pannonius *Saját lelkéhez* írott elégiája legalábbis ezzel, lelkének a különböző égi szférákon való alászállásával, pontosabban ennek körülményeivel magyarázza lelki és testi tulajdonságait. Ha

ma már e tájakon kevesen hiszünk is a lélekvándorlás neoplatonista tanában, annyit elismerhetünk: a fogalmak, akárhogy is, de léteznek – jelentést viszont csak itt, a földi világban kaphatnak. Ha használjuk őket. E használat eredményeként. Csak akkor, ha hajlandók vagyunk szóba állni egymással. Talán még beszélgetni is.

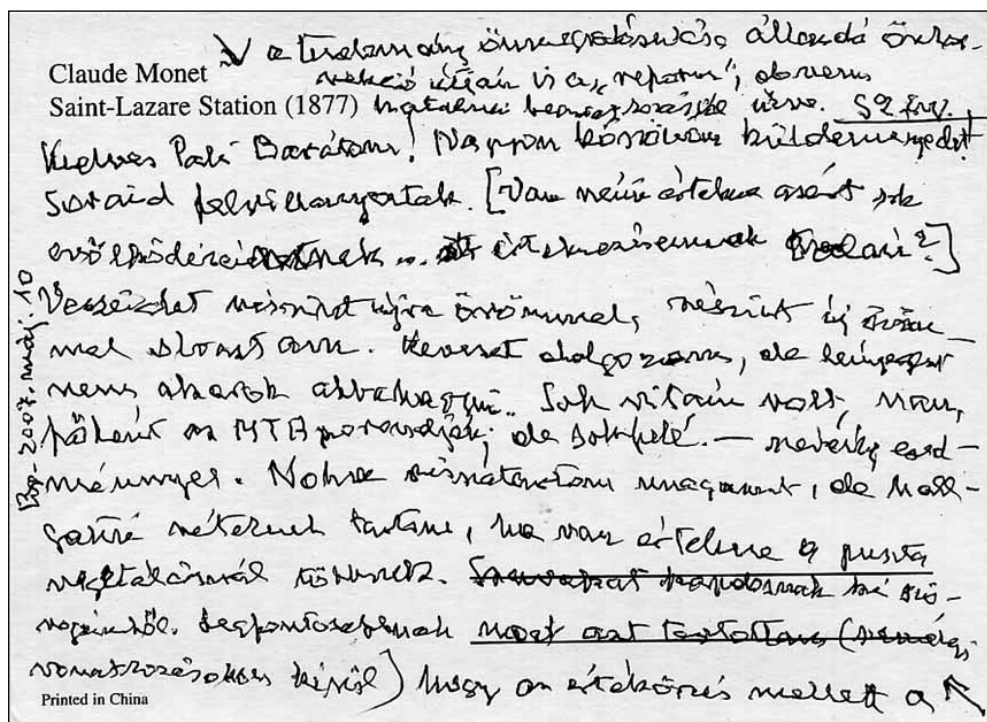
Liget, 2007/5.

Kedves Pali Barátom!

Nagyon köszönöm küldeményedet (10. kép)! Soraid felvillanyoztak. [Van némi értelme azért sok erőlködéseimnek ... értekezésemnek talán?] Verseidet részint újra örömmel, részint új örömmel olvastam. Keveset dolgozom, de lényegest nem akarok abbahagyni. Sok vitám volt, van, főként az MTA porondján; de sokfelé – szerény eredménnyel. Noha visszatartom magamat, de hallgatni véteknek tartom, ha van értelme a puszta vegetálásnál többnek. Szavakat kapdosnak ki szövegeimből. Legfontosabbnak most azt tartottam (személyi vonatkozásokon kívül), hogy az értékörzés mellett a tudomány önmegvalósulása állandó önkorrekció útján is a „reform”, de nem hatalmi beavatkozást élvezve.

Sz. Gy.

Bp., 2007. máj. 10.

10. kép – Szabad György 2007. május 10-i képeslapja

A Kiegyezés és kockázatai (11. a, b, c, d kép)

Szabad György

akadémikus vitaindítója az 1867-es Kiegyezést, kockázatait és következményeit elemzi. Az elmúlt csaknem másfél évszázad a kiegyezések, paktumok soroza-
ta volt történelmünkben. Mikor kezdődött a Kádár-féle kiegyezés? 1963-ban?
Vagy már korábban? És 1989/90? A rendszerváltás/rendszerváltozás kiegyezés
volt-e? Mi történik napjainkban? Kinek és miben kellene most kiegyezniük?*

*Nincs kerek évfordulója, de éppen száznegyven éve, hogy a politikai egyezke-
dés nyomán kötött Kiegyezés új fejezetet nyitott Magyarország és a Habsburg
Birodalom történetében. 1867 tavaszán a magyar országgyűlés, az év végén
pedig a birodalmi törvényhozás „közös ügyi” törvényjavaslatokat fogadott el.
1867 kora nyarán királlyá koronázták Ferenc József császárt, aki több mint 18
évvel korábban törvénytelenül foglalta el a magyar trónt. A császár és király
alkotmányos kormányzást ígért az immár „közös” államalakulat népeinek, azt
hamarosan „Osztrák–Magyar Monarchiának” nyilvánítva. A magyar köznyelv-
ben a Monarchia megnevezés rögzült leginkább.*

A „kiegyezés” fogalma valóságos lelemény volt, kezdetben az egyezke-
désre buzdítók, majd a politikai manővert végrehajtók megnyilatkozásaiban
éltek a békés jövő reményét ébresztő szóhasználat vonzerejével. Egy ideig
nem is hatástalanul. Az 1849-et követő önkényuralom megröppanása az
évtized végén, a franciák által támogatott olasz egységmozgalomtól elszen-
vedett súlyos katonai vereség után kísérleteztek Metternich hajdani tanítvá-
nyai, élükön udvarhű magyar arisztokratákkal próbálták stabilizálni a trónt
és az Itáliában teret vesztett birodalmat. Az óriási eredményként reklámozott
Októberi Diploma, amely Magyarországot tartományi szintű önkormány-
zattal kecsegtette, nem érte el a kívánt hatást 1860 őszén. Az 1861 elején
kapkodva hozzá illesztett Februári Pátens pedig elárulta, hogy az udvar
összbirodalmi egységet akar teremteni, az eszközöket csupán váltogatva.
Magyarországon a közvélemény az „1848-as törvényes alap” helyreállítását
kívánta, így az 1861 tavaszára összehívott országgyűlés is ezzel az igénnyel
lépett fel. Következetesebben a kezdetben többségben lévő „határozatiak”,
akiket azonban megzavart a néhány vezetőjük ingadozása miatt válságba
sodródott Teleki László öngyilkossága. De a túlsúlyra jutó, némileg mérsé-
keltebb „feliratiak” is elutasították a kiegyezési próbálkozásokat. A katonai
parancsszóval felosztatott országgyűlés végnapjaiban vezetőjüket, a reform-
kor óriásai közül itthon helytálló Deák Ferencet már a túlnyomó többség
támogatta, amikor a száműzött Kossuth elismerését is kiváltva „Óvásában”
klasszikus tömörséggel így fogalmazott: „Amit erő és hatalom elvesz, azt
idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják, de miről a nemzet, félve a
szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és
mindig kétséges.”

A „szenvedések” új korszaka kezdődött. A politikai üldözés felerősödött,
újra haditörvényszék elé terelték a gyanúsítottakat, a jobbágyfelszabadítás-
sal nagy lendületet vett agrártermelés fejlődését is erősen zavarta, hogy a
birtokrendezési eljárások nagy hányadát zárták le katonai beavatkozással.

A Kiegyezés és kockázatai

LAPVILÁG

felvétel a 11. oldalról

Még hozzá úgy, hogy a saját dinasztiáját is szétziláló, bájos feleségét, tehetséges fiát is tönkretéve, „népeit” alkotmányos ígéreteit megszegve elnyomó politikáját „mindent megdöntöm, mindent megfontoltam” frázisok mögé bújtató, zsarnoki hajlamait legfeljebb időszaksosan leplező, de soha fel nem adó császár és király uralma vált rá.

[illegible]

A Kiegyezéssel létrehozott dualista rendszerben mindezt megtehet-

[illegible]

nehélt kívánság, hiszen nem tudtunk indokolni, mitől nem akarunk megmozdulni, indultunk magyar fejlődés természeténél kezdő meredekről volt, az emelés mellett erőteljes válságok, a gazdasági válságok, a gazdasági egyensúlyvesztés következtében egyre inkább az uralkodó társadalmi viszony részvételét mintázták. Mindkét fél ugyanis a másik előrelépésétől félt, és a gazdasági egyensúlyt az agráriumi csoportok ellenőrzésével, a magyarok ellenőrzésével, a magyarok ellenőrzésével. Fordított volt az érdeke a fogyasztási és az előrelépés. Magyarországon a gazdasági válságok, a gazdasági egyensúlyvesztés, a megint inkább kompromisszumos csökkenés támogatása érdekében. Külföldi katonaiellenőrzés követelése miatt pedig tömeges periódusokban pedig, egyelőre pedig csak magyar feladatok juttattak pénz a magyar feladatok. Az élelmiszerrel kibővíthető, a gazdasági válságok, a gazdasági egyensúlyvesztés, a megint inkább kompromisszumos csökkenés támogatása érdekében. Külföldi katonaiellenőrzés követelése miatt pedig tömeges periódusokban pedig, egyelőre pedig csak magyar feladatok juttattak pénz a magyar feladatok. Az élelmiszerrel kibővíthető,

1867. május 29-én a Kiegyezést az önkényuralom árnyékában választott képviselőház 209 szavazattal fogadta el 89 ellenében, 83 képviselő távollétében.

A szakszövetkezeti Kossuth-díjgyőztesek egyike, a veleménye szerint veszélyes döntés a szüléteket, mert a Kiegyezésre épülő politika folytán a magyarság egyfelől a széttagolt, földrajzilag és gazdaságilag szétválasztott, és lehetőségei szűkös, széttagolt, az együtt élő népekkel, másfelől nem lesz menekvése, amikor a történelem a birodalmat szét bomlasztja... úgy, hogy a szerteomló romok súlya Magyarországot is eltemeti, mert a szétbomlásnál mi nem mint önálló tényező, jelenlegünkkel, kikkel szólnom kell, hanem mint préda, melyet a szomszédok elnyelnek!

A történelmet megítélni többféleképpen lehet. E sorok szerzője azonban nem egy jóvendőmondó rításlászt, hanem a tényleges vezetési lényeglátó felismerőjenek megnyilatkozását olvassza ki Kosuth figyelemzeteiseiből. A Kiegyezés, amire még rossz sorsa sem kötelezte a magyarságot, nem biztosított semmiféle menedéket számára az elkövetkezők során, legfeljebb „pünkösdi királyságot”. Ugyanakkor legnagyobb felelősséget az „eltévedt lovass” hárította, mint a széles körben meggyőlt Habsburg-uralom vélt, de nem valóságos „öröklőse”. Pedig a legtöbb magyar 1848 öröklőse

Építésügy-leépülés

[illegible]

a külügy (a külkereskedelemmel együtt) és a rájuk vonatkozó pénzügy nem állt a parlament ellenőrzése alatt, hanem miniszterekkel együtt

kedelmi szövetséggel. Gyakorlatilag ez azt jelentette, hogy a kötelező és a szabad egyezség tárgyalása összefonódott. S noha a magyar felet

Kijelentette, hogy ilyen „katasztrófa” esetén a Kiegyezés legalább az „államilag rendezett állapot előnyét” biztosítaná Magyarország számára.

kében" gúzsba kötve táncoltatták, a harctereken ágyútolteleknek használták, Trianonban előhalottságra kegyelmezték. ■

Nem tudom elképzelni, mihez kezdtek az alkalmazottakkal, ha meg kell szüntetni a hivatalát" – tette hozzá a polgármester. Azt elismeri, nem mindegyik alkalmazott látja el kellőképpen ezeket a feladatokat, néhol nem szakavatott emberek dolgoznak, de ezzel az ürtüggyszerle nem szabad a jól működő hivatalokat is megszűntetni. Az építésiügyi minisztérium szóvivője szerint a tervezett nem végleges, a községiek véleményezhetik, de már nem fogják jelentősen módosítani, a százmányoknál legfeljebb egy tucatnyival több hivatal marad meg.

MAGYAR HÍRLAP

[illegible]

11. c, d kép – Szabad György: *A Kiegyezés és kockázatai* (2.)

A sajtóvétségek miatti perek száma pedig az új éra első nyolc hónapjának kimutatása szerint elérte a 486-ot. Hamarosan országgyűlési képviselőket és kiváló értelmiségieket is letartóztattak. A közembereket valóságos adószedő hadjáratok fosztogatták, illetve katonai beszállásolásokkal gyötörték. Magasba szökött az ezüstpénz felára, és mélybe zuhant a földesurak kárpótlási kötvényeinek árfolyama.

Komorrá vált a nemzetközi látóhatár. Átmenetileg lefékeződött az olasz és a német egységmozgalom. Sok nehézséggel küzdött a magyar emigráció. A lánykáját és feleségét gyászoló Kossuthnak küzdenie kellett azzal, hogy az olasz diplomácia számára összegezett távlati terv egy Dunai Szövetség megteremtésére illetéktelenül nyilvánosságra került, alkalmat adva a bécsi ihletű tollforgatóknak a sopánkodásra és a gúnyolódásra. A birodalmi illuzionizmus gerjesztői naivitással vádolták az emigrációt, amiért erőfeszítéseket tett arra, hogy kapcsolatot teremtsen a szomszéd népekkel és fejedelemségekkel.

A hazai politikai elit gondolkodására mindezek mellett a legnagyobb hatással az erdélyi, illetve lengyel fejlemények voltak. Új sugalmazójának, Schmerlingnek a magyar és a horvát országgyűlések elutasító, a cseh és a lengyel megválasztott küldöttek békétlenkedő magatartása a birodalmi parlamentben okozta a legtöbb „belpolitikai” gondot. Ezért követelt el mindent, hogy biztosítsa a rendszerét támogató Nádasdy Ferenc gróf erdélyi kancellár segítségével, hogy a Nagyszébenbe összehívott erdélyi tartománygyűlés képviseltesse magát a birodalmi parlamentben, ami a száz és a román küldöttek révén sikerült is. Az 1863–64. évi lengyel szabadságharc elfojtása pedig azért is kellett mély megrendülést, mert benne megtestesült az orosz–német összefogási készség az önrendelkezésre törekvő nemzetek szabadságtörekvései ellenében. Az udvar, észlelve, hogy a politikai vezető réteg belefárad a passzív ellenállás bőjtös önkorlátozásába, s elégedetlenkedve Schmerling magyar s még inkább természetlen német politikájával, új kezdeményezésre szánta el magát.

1864 végén Albrecht főherceg, Ferenc József nagybátyja, az 1850-es években Magyarország „főkormányzója” kapcsolatot keresett és talált Deák Ferencsel, a magyar ellenzék legjelentősebb vezetőjével. A titkos találkozón a főherceget Augustus Antal báró, volt beosztottja képviselte. A kezdeményezés időzítését azért is tartották megfelelőnek, mert 1864. november 24-én összeesküvés vádjával halálra ítélték Nedeczky István volt honvédtisztet, a magányosan élő Deák Ferenc egyik közeli és szeretett családtagját. A megbeszélés – ezt aligha érintve – az Októberi Diplomát előterjesztő, az országgyűlés feloszlata után háttérbe húzódott magyar, udvarhű arisztokrata csoport még 1862-ben „kibontakozást” sürgető, Deákkal is megismertetett emlékiratának szövegéből indult ki. Miután Deák, akinek szavait Augustus a helyszínen lejegyezte, készségét fejezte ki a „kiegyenlítést” szolgáló politikai tárgyalásokra, okozati összefüggés jelzése nélkül fordulat következett be Nedeczky sorsában. Az „összeesküvők” ítéletét fellebbezés nyomán enyhítették, Nedeczkyét 20 évi várbörtönre. Azt tudjuk, hogy Budáról Olmützbe szállításakor Deák Ferenc személyesen vett búcsút tőle. Az 1867-ben szabadon bocsátott Nedeczky az államférfi haláláig Deák hű rokona maradt.

Ennél az epizódnál is lényegesebb, hogy Deákra egyre nagyobb nyomás nehezedett a volt „felirati” tábor és mások részéről is a „megbékélés” érdekében. Mindennek fontos szerepe volt abban, hogy Deák az országgyűlés feloszlásakor adott búcsúnyilatkozatában idézettektől sokban eltérő útra kanyarodott. 1865. április 16-án jelentette meg névtelenül, de hamarosan vállalva a szerzőséget, nevezetes „húsvéti cikkét”. Kitűnő taktikai érzékkel egy bécsi lappal vitatkozva tette nyilvánvalóvá, hogy fordulat következett be közjogi szemléletében. A közreműködésével alkotott 1848. évi törvényekkel szemben most az 1723-ban, a Rákóczi-szabadságharc leverése után törvénybe iktatott Habsburg családi szabályzat néhány – sokféleképpen értelmezhető – trónutódlási fordulatát minősítette a legfontosabbnak, és belőlük származtatta 1848 revíziójának indokoltságát. A birodalom jövőjének illúziója mondatta vele, miszerint „arra kell törekedni, hogy mind a birodalom biztonsága **teljesen** elérjék, mind **a magyar alkotmány alaptörvényei a lehetőségig fenntartassanak**”, s ezért „készek leszünk mindenkor törvényszabta úton saját törvényeinket a birodalom szilárd fennállásának biztonságával összhangzásba hozni”. S talán saját maga megnyugtatóra tette hozzá, hogy a „Magyarország alkotmányos fennállását” biztosító jogszabályokból „többet elvenni, mint amit a birodalom szilárd fennállhatóságának biztosítása mulhatatlanul megkíván, sem jogos nem volna, sem czélszerű”. Merész mondatok voltak ezek.

Szilárdságot ígérni egy recsegő-ropogó birodalomnak, amelynek „oszt-rák” felében a lakosság alig egyharmada tartozott a német „néptörzshöz”, s a német hegemonia hiú reményében kereste biztonságát, majd Bismarck kegyéből csatlós szerep várt rá császári kalandokban és a vesztes világháború[k]ban, Magyarország pedig megfosztva az önkorrekció lehetőségétől és a nemzetek közötti manőverezés eszközeitől, önzéssel is megvádolva élt át egy Közép-Európát átformáló fél évszázadot. Méghozzá úgy, hogy a saját dinasztiáját is szétiláló, bájos feleségét, tehetséges fiát is tönkretévő, „népeit” alkotmányos ígéreteit megszegve elnyomó politikáját „mindent meg gondoltam, mindent megfontoltam” frázisok mögé bujtató, zsarnoki hajlamait legfeljebb időszakosan leplező, de soha fel nem adó császár és király uralma várt rá.

A Kiegyezésre alapozott dualista államalakulat élén Ferenc József az ellenjegyzési jogot megtagadó, legfőbb hadúrként is hatalmi körének állandó tágitására törekedve ismételten feszültséget teremtett. Fegyverhez nyúlt Dalmáciában, a katonai határőrvidékeken a horvát „kiegyezés” megtámogatására, Bosznia-Hercegovina megszállására, katonai zendülések elfojtására. Nagy része volt abban, hogy a Monarchia haderejében volt a legmagasabb az öngyilkosok száma, s az Alföldön még lánynevet adtak fiúknak is, hogy ne kelljen bevonulniuk. Felhasználta a fegyveres erőt politikai célokra szerte a Monarchiában, Magyarországon különösen 1905–1906-ban, s végül az Országházat megszállva, a fél haderőt mozgósítva polgárháborúval fenyegette meg a választásokon győztes ellenzéket, ha nem mond le legfontosabb politikai követeléseiről.

A Kiegyezéssel létrehozott dualista rendszerben mindezt megtehetette. Hiszen közös ügyként a hadügy, a külügy (a külkereskedelemmel együtt)

és a rájuk vonatkozó pénzügy nem állt a parlament ellenőrzése alatt, hanem miniszterekkel együtt 60-60 küldöttből álló, külön-külön tanácskozó, de együtt szavazó, fokozatosan súlytalanná váló „delegációknak” voltak felelősek. Az uralkodó a parlament feloszlításának jogát Ausztriában teljes mértékben, Magyarországon korlátozottabban gyakorolhatta, de jóval könnyebben, mint az 1848-as törvények szerint. Magyarországon titkosan kezelték, sőt történetírásunk sem tárgyalta 1960-ig, hogy 1867. március 17-én az Andrássy-kormány olyan szabályzatot fogadott el, és örökölt a Monarchia összeomlásáig, miszerint a politika, a pénzügyek, a gazdasági és társadalmi kérdések hosszú sorában a kormány csak az uralkodó **előzetes** engedélyével kezdeményezhet törvényjavaslatokat, kinevezéseket, intézkedhet rendeleti úton, ami sokban szabad kezet biztosított a közéleti beavatkozására. A pénzügyek terén a Kiegyezés kötelezővé tette Magyarország részvételét a roppant mértékű államadósság törlesztésében, azzal az indoklással, hogy erre nem a jog, hanem a „politikai” szempontok „készítik” a magyar felet. A „közös ügyek” költségeit bizonyos arány, „kvóta” szerint kellett megosztani. Az erre vonatkozó megállapodás tízévenkénti felülvizsgálatot írt elő és azt, hogy ha a kvótabizottságok nem tudnak megállapodni, úgy végső soron az uralkodó dönt. Ennek egyidejűleg kellett megszületnie az ugyancsak tízévenként „önkéntes” alapon megújítandó vám- és kereskedelmi szövetséggel. Gyakorlatilag ez azt jelentette, hogy a kötelező és a szabad egyezség tárgyalása összefonódott. S noha a magyar felet terhelő kvóta emelése nem volt indokolatlan, hiszen az alacsonyabb szintről induló magyar fejlődés természetesen kissé meredekebb volt, az emelés mértéke érthetően vitákat gerjesztett. A századfordulótól a gazdasági egybekapcsoltság továbbéltetése egyre inkább az uralkodó túlsúlyossá váló részvételén múlt. Mindkét fél ugyanis a másik előnyhöz jutását panaszolta. Az osztrákok az agrárvámok csökkentését és az ipari vámok emelését szorgalmazták, a magyarok éppen fordítva. Fordított volt az érdek a fogyasztási adók ügyében is. Magyarország mellőzöttnek érezte magát a mezőgazdaság belterjessé tételének s még inkább könnyűipara csekély állami támogatásának kérdésében. Külföldi államkölcsönökért közvetlenül nem folyamodhatott, az osztrák bankok pedig tőkehiányos periódusokban alig, egyébként pedig csak magas felárral juttattak pénzt a magyar piacra. Az életszínvonalbeli különbségek igen jelentősek voltak, a halálozási és kivándorlási mutatók pedig riasztóak. A századfordulóra kialakult viszonyok nem a dualizmus megteremtőinek reményeit, hanem a Kiegyezés hajdani és későbbi bírálóit látszottak igazolni.

A közösiügyi javaslat tárgyalása során Deák nemcsak arról szólt, hogy a Kiegyezés alkalmas keretet teremt a függő problémák megoldására, hanem arra a nem remélt esetre is kitért, ha az „osztrák birodalmat fölbomlás veszélye fenyegetné”. Kijelentette, hogy ilyen „katasztrófa” esetén a Kiegyezés legalább az „államilag rendezett állapot előnyét” biztosítaná Magyarországnak számára.

1867. május 29-én a Kiegyezést az önkényuralom árnyékában választott képviselőház 209 szavazattal fogadta el 89 ellenében, 83 képviselő távollétében.

A számkivetett Kossuth egykorú véleménye szerint veszélyes döntés született, mert a Kiegyezésre épülő politika folytán a magyarság egyfelől elszigetelődik természetes és lehetséges szövetségeseitől, az együtt élő népektől, másfelől nem lesz menekvése, amikor a történelem „a birodalmat szét bomlasztja... úgy, hogy a szerteomló romok súlya Magyarországot is eltemeti, mert a szétbomlásnál mi nem mint önálló tényezők jelenendünk meg, kikkel számolni kell, hanem mint préda, mellyel a győztesek rendelkezendnek”!

A történelmet megítélni többféleképpen lehet. E sorok szerzője azonban nem egy jövődómondó rátalálását, hanem a tényleges veszélyek lényeglátó felismerőjének megnyilatkozását olvassa ki Kossuth figyelmeztetéseiből. A Kiegyezés, amire még rossz sorsa sem kötelezte a magyarságot, nem biztosított semmiféle menedéket számára az elkövetkezők során, legfeljebb „pümkösdí királyságot”. Ugyanakkor a legnagyobb felelősséget az „eltévedt lovasra” hárította, mint a széles körben meggyűlölt Habsburg-uralom vélt, de nem valóságos „örökösére”. Pedig a legtöbb magyar 1848 örököse és folytatója akart lenni, de „békében” gúzsba kötve táncoltatták, a harctereken ágyútöltelékeknek használták, Trianonban élőhalottságra kegyelmezték.

Magyar Hírlap, 2007. május 29.

* Az áthúzás Szabad György levélküldeményében szerepel (nyilvánvalóan nem értett egyet a beállítással, miszerint a magyar történelem elmúlt másfél évszázada kiegyezések sorozata lett volna).

A Kiegyezés és kockázatai II. (12. kép)

Szabad György

akadémikus az 1867-es Kiegyezést, kockázatait és következményeit elemző vitánk végén összegzi a témával kapcsolatban megjelent publikációkat, és támpontokat ad a további vizsgálódáshoz, mérlegeléshez és véleményformáláshoz.

Korábbi vitaindító írásomra nagyszámú reflexió érkezett. Köszönöm a szerzők érdeklődését és a sok érdemleges észrevételt, a szerkesztőségnek pedig a vitára nyitott teret. Ez sem teszi lehetővé azonban, hogy minden véleményre ez alkalommal válaszoljak. Számos esetben felelet található alábbi munkáimban:

Sz. Gy.: Forradalom és kiegyezés válaszútján. (1860–61). Bp., 1967. 644. p.

Sz. Gy.: Miért halt meg Teleki László?. Bp., 1985. 118. p.

Sz. Gy.: Az önkényuralom kora. In: Magyarország története. 1848–1890. (Főszerk. Kovács Endre.) 2. kiad. Bp., 1987. 435–768., 1594–1635 p.

Sz. Gy.: A parlamentáris kormányzati rendszer megteremtése, védelmezése és kockáztatása Magyarországon (1848–1867). Bp., 2000. 28. p.

Az alábbiak mindenkire szólhatnak ugyan, de csak egy elgondolást érintenek közvetlenül. Nem tudom magamévá tenni a szerkesztőség által vitazáróként közölt cikknek azt az indítványát, hogy eszmecserénk mottója a század

A Kiegyezés és kockázatai II.

Magyar Hírlap
2007. aug. 4.

SZABAD GYÖRGY
akadémikus az 1867-es Kiegyezés,
kockázatairól és követelményeiről
elmondott viták végén összegzi a
témával kapcsolatban megjelent
publikációkat, és támpontokat ad
a további vizsgálódáshoz, mérleg-
léshez és véleményformáláshoz.

Korábbi vitáitól írása ma nagy-
számú reflexiót ébreszt. Közönmű
a szerző érvelése és a sok ér-
deklenség észrevétele, a szerkeszté-
sének pedig a vitára nyitott teret.
Ez sem teszi lehetővé azonban, hogy
minden véleményre ez alkalommal
válaszoljak. Széles esetben felelet
található alsóbi munkámban:

Sz. Gy.: Forradalom és kiegyezés
váltásait. (1860–61). Bp., 1967.
644 p.

Sz. Gy.: Miért halt meg Teleki
László? Bp. 1985. 118 p.

Sz. Gy.: Az önkényuralom ko-
ra. In: Magyarország története.
1848–1890. (Füzesi Kovács End-
re) 2. kiad. Bp., 1997. 435–768,
1594–1635 p.

Sz. Gy.: A parlamentáris kor-
mányzati rendszer megteremtése,
védelme és kockázata Magyar-
országon (1848–1867). Bp.,
2000. 28 p.

Az alábbiak mindegyikébe szó-
lok ugyan, de csak egy elgondolatot
érintenék közvetlenül. Nem tudom
magamévá tenni a szerkesztőség ál-
tal választóként küldött cikkek azt
az indítványt, hogy eszmecsereket
mottója a század egyik óriásának,

Deák Ferencnek kiváló megállapí-
tása legyen, miszerint „Ami erő és
hatalom elvesz, azt idő és kedvező
szerencse ismét visszahozhatják, de
miről a nemzet, félve a szenvedé-
sektől, önmaga lemondott, annak
visszaszerzése mindig nehéz, a min-
dig kétséges.” Aranybetűt érdemlő
szavak – akkor miért nem lehetnek
mottói ennek a vitának?

Nagy terjedelmű könyvben írtam
ennek – a száműzött Kossuth által
is helyeselt – mondatnak az előtörté-
netéről. Helyes is idézni minél többször,
mert szellemi örökségünk egyik ékköve.
De Deáknak ez a mondata 1861. augusztus 8-án
hangzott el, a felosztás előtt álló
országgyűlésen; tehát jóval a kiegye-
zési tárgyalások előtt. Azon egyezkedés
előtt, amelyen a tárgyaló felek melegezték a korszerű al-
kotmányos biztosítékok többségét,
1848–49 polgári és demokratikus
vívmányainak fontos elemeit, a vál-

tozó európai viszonyokhoz való pat-
riótia indíttatású alkalmazkodás le-
hetőségeit. Ugyanakkor a hanyatló
dinasztia kalandor továbbélési kísér-
leteihez kötötték Magyarorszá-
g sorsát, és tették a bajban társta-
lanná – Ady szavaival – „az eltévedt
lovast”. Ezért is nagyon sajnálatos,

hogy Deák 1865–68 között nem ér-
vényesítette ragyogó mondatának
követelményeit, elhárította Kossuth
hajdani és egykorú intelmeit. Az 1849-es intelmet, miszerint „a
magyar nemzet elidegeníthetetlen
természete jogától fogva az euró-
pai státuscsaládba önálló és független
szabad státusként” lépjen be.
Majd a kiegyezési tárgyalások idején
ismételt óvását attól, hogy mivel
nincs kényszerhelyzet, ne vesse alá a
nemzetet egyetlen hatalomnak sem,
így a történelem által egyébként is
halálra ítélt Habsburg-hatalomnak
és a dinasztia udvaroncát által tá-
mogató abszolútista kormányzati
igényeknek. Deák válaszul rémál-
mának minősítette Kossuth „jövén-
dőlését”, és behívelezte a csatára –
amire alig látott esélyt – a dualis-
ta rendszer kínálatát, „rendezett állá-
potok” előnyére hivatkozott.

Valójában, amikor Ferenc József
„mindent megfontoltam és meggon-
doltam” átvételével a magyarságot
történelme eládlag legnagyobb ka-
tasztrófiájába vezette, semmi biz-
tosítékot „csendezett viszonyokra” a
dualista fel szánd nem teremtett.

A „dualista partner” politikai erői
1918. október 16-án IV. Károly ma-
nifesztuma révén juttatták Magyar-
ország tudomásra, hogy az ország
császársággal együtt összeomlott a
társas viszony. Wekerle Sándor, aki
harmadszor töltötte be a magyar
miniszterelnöki posztot, az 1918.
október 20-1. minisztertanácsán el
is ismerte, hogy a Kiegyezés nem
bizonyít alkalmazkornak a hozzá fű-
zött remények beteljesüléséhez, é-
ppen ellenkezőleg.

Megtörtént tehát, hogy a ma-
gyarságnak a romok alól kellett

kilászálnia, s nem ahogy tudott,
hanem ahogy mindenkitől elszige-
telendő Trianonban engedték.

E régmúlt dolgokról beszélgetve
1947 telei Lachó Imre székalmi
társaján a megvilágító öreg ezrel
közmondással zárta a témát: „A po-
kok sem akkor van megjelvé, ami-
kor megerőntva a szalonna bőrkét
beném a fogóba, hanem, amikor ki
akar jónni!”

Alighanem a legfontosabb tanu-
ságot fejezte ki, a maga módján. ■

Vitákban megjelent írások
Szabad György: A Kiegyezés és kockázatai (vitáitól), május 29.;
László József: Kettős kiegyezés (június 2.); Tóth Péter: Kiegyezés;
iszakosok rendszer (június 5.);
Elek István: Csak a közbizonyból
szabadultunk (június 8.); Gergely
András: A történelem és a kiegyezés
(június 12.); Zsolt Péter: A kiegye-
zés sokszínűsége (június 14.); Am-
brus Balázs: Összekapcsolás kiegye-
zés (június 15.); Gyula Gergely:
Rémálmok és sikkertori (június 18.);
Nyíri János: Rossz alkalm (június 18.);
Zsolt Péter: Kiegyezés (június 20.);
Szajlai Csaba: Irány: Nyugat (június 23.);
Szegedy András: Vita helyett
(június 25.); Dr. Sz. G.: Az utókor
kibájlása kegyetlen és igazságtalan
(július 4.); Máté T. Gyula:
Kivél, mivel egyeztek (július 5.);
Jezsenszky Géza: Megállított volt-e
Antall József? (július 7.); Balázs
Béla: „Balmagyar” kiegyezés ko-
média (július 16.); Kovács Emőke:
A kiegyezés ellenke (július 19.);
Jezsenszky Géza: Kivél érdemeit ki-
egyezt (július 20.); Szabó Pálcsa
Attila: Az augusztus bűke oldára
(augusztus 1.); Dr. Del Medico Im-
re: Az egyetlen mód (augusztus 2.).

Megtörtént tehát, hogy a
magyarságnak a romok alól
kellett kikászálódnia, s nem
ahogy tudott, hanem ahogy
mindenkítől elszigetelődve
Trianonban engedték.

12. kép – Szabad György: A Kiegyezés és kockázatai II.

egyik óriásának, Deák Ferencnek kiváló megállapítása legyen, miszerint: „Ami erő és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják, de miről a nemzet, félve a szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz, a mindig kétséges.” Aranybetűt érdemlő szavak – akkor miért nem lehetnek mottói ennek a vitának?

Nagy terjedelmű könyvben írtam ennek – a száműzött Kossuth által is helyeselt – mondatnak az előtörténetéről. Helyes is idézni minél többször, mert szellemi örökségünk egyik ékköve. De Deáknak ez a mondata 1861. augusztus 8-án hangzott el, a felosztás előtt álló országgyűlésen; tehát jóval a kiegyezési tárgyalások előtt. Azon egyezkedés előtt, amelyen a tárgyaló felek mellőzték a korszerű alkotmányos biztosítékok többségét, 1848–49 polgári és demokratikus vívmányainak fontos elemeit, a változó európai viszonyokhoz való patriotia indíttatású alkalmazkodás lehetőségeit. Ugyanakkor a hanyatló dinasztia kalandor továbbélési kísérleteihez kötötték Magyarorszá-
g sorsát, és tették a bajban társtalanná – Ady szavaival – „az eltévedt lovast”. Ezért is nagyon sajnálatos, hogy Deák 1865–68 között nem érvényesítette ragyogó mondatának követelményeit, elhárította Kossuth hajdani és egykorú intelmeit. Az 1849-es intelmet, miszerint „a magyar nemzet elidegeníthetetlen természetes jogánál fogva az európai státuscsaládba önálló és független szabad státusként” lépjen be. Majd a kiegyezési tárgyalások idején ismételt óvását attól, hogy mivel nincs kényszerhelyzet, ne vesse alá a nemzetet egyetlen hatalomnak sem, így a történelem által egyébként is halálra ítélt

Habsburg-hatalomnak és a dinasztia udvaroncai által támogatott abszolutista kormányzati igényeknek. Deák válaszul rémlátásnak minősítette Kossuth „jövendöléseit”, és bekövetkezésük esetére – amire alig látott esélyt – a dualista rendszer kínálta „rendezett állapotok” előnyeire hivatkozott.

Valójában, amikor Ferenc József „mindent megfontoltam és meggondoltam” útravalóval a magyarságot történelme eladdig legnagyobb katasztrófájába vezérelte, semmi biztosítékot „rendezett viszonyokra” a dualista fél század nem teremtett. A „dualista partner” politikai erői 1918. október 16-án IV. Károly manifestuma révén juttatták Magyarországra tudomására, hogy az osztrák császársággal együtt összeomlott a társas viszony. Wekerle Sándor, aki harmadszor töltötte be a magyar miniszterelnöki posztot, az 1918. október 20-i minisztertanácson el is ismerte, hogy a Kiegyezés nem bizonyult alkalmasnak a hozzá fűzött remények beteljesüléséhez, éppen ellenkezőleg...

Megtörtént tehát, hogy a magyarságnak a romok alól kellett kikászálódnia, s nem ahogy tudott, hanem ahogy mindenkitől elszigetelődve Trianonban engedték.

E régmúlt dolgokról beszélgetve 1947 telén Lackó Imre székhalmi tanyáján a lényeglátó öreg ezzel a közmondással zárta a témát: „A pocok sem akkor van megijedve, amikor megorrontva a szalonba bőrkét bemén a fogóba, hanem, amikor ki akar jönni!”

Alighanem a legfontosabb tanulságot fejezte ki a maga módján.

Magyar Hírlap, 2007. augusztus 4.

Ma is aktuális kérdés: váltottunk-e rendszert?* (13. a, b kép)

Szabad György szerint nem szabad engedni az abszolutista törekvéseknek

Napjainkban egyre többen teszik fel a kérdést a még hivatalban lévő kormány erőszakos ténykedését figyelve: nem rendszer-visszaváltás szenvedő alanyai vagyunk-e? Szabad György, az első demokratikus magyar parlament elnöke ezt a kérdést úgy teszi fel: vajon váltottunk-e rendszert? Az akadémikus úgy véli, vissza kell fordulnunk a jogállami alapokhoz, s ehhez Antall József munkássága szolgálhat modellül. A néhai miniszterelnök kormánya ugyanis – minden ellenkező állítás ellenére – következetesen hajtotta végre a nyugati demokráciákhoz történő integrációt.

Manapság egyre többen fájdalmasan kifogásolják a rendszerváltás „elmaradását”. Ez az utóbbi időben azzal egészül ki, hogy az első szabadon választott magyar kormány teljesítményét is mind komolyabb bírálatok érik. Sőt, még sanda célzások is napvilágot látnak, miszerint talán nem volt véletlen a baloldali erőkkel való túl engedékeny, „puhány” bánásmód annak idején.

– Én erre csak azt tudom mondani: ne a romló emlékezetre támaszkodjanak egyesek, hanem a tényekre. Így az Ellenzéki Kerekasztal kiadott jegyzőkönyveire, az 1990–94 közötti parlamenti tárgyalások és megalkotott törvények szövegeire. Aki az Ellenzéki Kerekasztal történetét ismeri, az pontosan

tudja, mekkora badarságok hagyják el mostanság hajdan méltóbb szerepet betöltött emberek száját is.

– Arra gondol, hogy egyesek Antall József, az első szabadon választott miniszterelnök tevékenységét is megkérdőjelezzik, sőt még azt is sejtetik, hogy kívülről irányították volna?

– Én erre a szintre nem mennék le, hiszen mindenki előtt nyilvánvaló, mennyire abszurd és méltatlan már a felvetés is. Közéleti személyiségek egész sora – köztük jómagam is – fejezte ki ezért felháborodását. Antall József egész munkássága bizonyítja, hogy a Magyar Demokrata Fórumban, illetve az Ellenzéki Kerekasztalnál történt feltűnésétől kezdve és főként megválasztott miniszterelnökként olyan horderejű eredményeket mutatott fel, amelyek nélkül az egész rendszerváltó folyamat félrecsúszott volna.

– Többen már kezdettől fogva bizalmatlanul viszonyultak hozzá. Ennek tulajdonítható-e, hogy mai elégedetlenségüket igyekezzenek visszavetíteni rá?

– Valóban voltak az MDF vezetőségében akkor olyanok, akik foghegyről bírálták kezdetben. Hamarosan azonban, 1989 kora őszén – egyetlen tartózkodással – az MDF akkori elnöksége titkos szavazáson a lemondás folytán megüresedett elnöki székbe választotta. A lényeg az, hogy ő nem holmi kapcsolatok, hanem a teljesítménye révén vívta ki a többség elismerését. Tudni kell ugyanis, hogy Antall József az 1989 nyarán Németországba meghívott Sólyom László pótlására került az Ellenzéki Kerekasztal-tárgyalásokra. Még májusban szóvá tettem, hogy delegációnkat meg kell erősíteni, és Csoóri Sándorral együtt javasoltuk Antall Józsefet. A személye nem volt ismeretlen az „alapítók”, illetve az elnökség előtt sem, hiszen a márciusi országos gyűlésen már mondott egy kiváló beszédet, ám – éppen szakmai igényessége miatt – szerény visszhangot váltott ki a plénumon. Az Ellenzéki Kerekasztal-megbeszéléseken – amellyel párhuzamosan az MSZMP-vel és az úgynevezett harmadik oldallal is megkezdődtek a tárgyalások 1989. június 13-án – remekül érvényesítette nemzetközi alkotmányjogi és történeti ismereteit. Megkerülhetetlenné vált azért is, mivel olyan nyugati, főként német diplomáciai kapcsolatokkal rendelkezett, amelyekkel senki sem vetekedhetett. Az állampárt képviselőivel folytatott határozott és szakmailag is kifogástalan tárgyalási metódusával alapozta meg azt a tekintélyt, amelynek révén később nem lehetett kérdéses, hogy ő a legalkalmasabb az MDF miniszterelnök-jelöltségére.

– Sokan fölrojják, hogy az Antall vezette koalíció elhanyagolta a gazdasági kérdéseket, s így eleve a kommunista nómenklátúra malmára hajtotta a vizet. Lehet, hogy ennek a legendának a gyökerei az állampárttal folytatott, később Nemzeti Kerekasztalnak nevezett tárgyalásokon is megmutatkoztak?

– Szó sincs róla, sok tekintetben éppen ellenkezőleg. Úgy érveltünk, hogy a gazdasági kérdésekről csak akkor lehet tárgyalni, ha feltárják a valós helyzetet. A hatalmas államadósság méreteiről sem tudtunk semmit; Németh Miklós akkori miniszterelnök emlékezetes 22 milliárd dolláros bevalló beszéde csupán 1990 elején hangzott el. Az is később vált világossá, hogy a termelőszövetkezetek nagy része már csődben van.

– Pedig a mai politikai mítoszteremtők mind bátrabban szólnak arról, hogy a Németh-kormány – kisebb hiányosságoktól eltekintve – jól működő gazdaságot hagyott hátra. Szerintük túlzás, amit Antall József állított, hogy majdnem üres, nullaforintos kasszával kapták meg a kormányrudat 1990 tavaszán.

– Nincsen ebben semmi túlzás, éppen így történt. A rendszerváltás előtti utolsó MSZMP-kabinet ezzel is szűkíteni akarta az első szabadon választott kormány mozgásterét.

– Visszatérve a kerekasztal-tárgyalások idejére, az „alapítók” közül hányan vettek részt az üléseken?

– Csurka István kétszer ott volt, Für Lajos pedig egy ülésen, majd őszintén megmondta, hogy nem neki való, a zűrzavaros vita idegesíti. Többen megjelentek idősebb Bush elnök látogatásakor.

– Ön szerint miért idegenkedtek egyesek Antall József elképzeléseitől, ha ugyanakkor elismerték a tudását?

– Erre ők tudnának igazán válaszolni, ám az embernek az a benyomása, hogy ma is fájlalják sokan, amiért nem „népi mozgalom” kerekedett a fórumból. Többen talán még egy kedvükre valóan megreformált MSZMP-től sem idegenkedtek volna. Főként azért nem, mert volt, aki a reformkommunisták-tól jött. Ezzel ellentétben mi, az Antallt követő többség, egy nyugati típusú parlamentáris rendszer mellett tettük le a garast az 1848-as alapokra hivatkozva, mert felismertük, hogy az újjáalakuló, integrálódó Európában nem ködös, „népfrontos” mozgalmakra, hanem alkotmányos, többpárti jogállamra van szükség.

– 1989-ben már egyértelműen a rendszerváltozás volt-e a cél, vagy megelégedtek volna akár a pártállam reformjával is? Ma ugyanis a társadalomnak az lehet a kényszerképzete, hogy ismét a régi uralmi elit reneszánszát éljük, amely mintha most akarná bepótolni az elmaradt pártállami reformot.

– Mi kezdettől rendszerváltásra törekedtünk, s ennek rendeltük alá mind az alkotmány módosítását, mind pedig a törvények nyugati típusú harmonizációját. A különbség már akkor is az volt, hogy míg mi átalakulást emlegettünk, addig a pártállami vezetők csupán a szocializmus reformjáról szónokoltak, noha a bomlófélben lévő Szovjetunió példaképszerepére akkor nemigen hivatkoztak.

– Később azonban – már kormányra kerülve – a fáma szerint Antallék mégiscsak beadták a derekukat, s megegyeztek például az SZDSZ-szel. Az akkori „paktumot” a mai napig eredendő bűnként könyvelik el bizonyos körök. Megérte?

– Mindenképpen szükséges volt a kétharmados többséget igénylő törvények számának az Antall-Tölgyessy-tárgyalásokon előkészített csökkentésére, arra a nem „paktumra”, hanem szabályos alkotmánymódosító javaslatra, amit az Országgyűlés óriási többséggel 1990. június 14-én elfogadott. Enélkül kormányozhatatlanná vált volna az ország. Illetve az utódpárt vágya beteljesedik, s az első szabadon választott kormány rögtön meg is bukik. Kétharmados jogszabály volt még a költségvetési törvény is. Az 1990-es választás előtt Antall még nem bánta, hogy több törvényt is kétharmadosra tett a reformkommunista kiutat kereső MSZMP, hiszen még fennállt a veszélye, hogy a megállapodások ellenére mégiscsak eszükbe jut valamilyen fontos jogszabály-változtatás a hatalomátmentés érdekében, vagy azért, hogy legalább megnehezítsék az új kormány dolgát. A földcsuszamlásszerű választási sikerünk után azonban a rendszerváltó kormány előtt akadályként tornyosultak ezek a kétharmados passzusok. Az új kormányfő jogosan tartott ettől a féktől. Megjegyzendő – a jelenlegi kormány hatalombővítő törekvéseit nagy keserűséggel tapasztalva –, hogy ismét hasznossá váltak egyes kétharmados

törvények a jogállamiság biztosítékául. Ilyenek az alkotmányszintű jogszabályok, amelyek az államszervezet demokratikus működését biztosítják.

– Sokan Göncz Árpád köztársasági elnökké választását fájlalják utólag is, akit valóban nehezen lehetett volna pártatlan államfőként jellemezni. Ha Sólyom László a töredékét megengedné magának az aláírások megtagadása és a nem létező vétőjog gyakorlása terén, az alkotmányosság haláláról harsogna a jelenlegi koalíció.

– Mostani köztársasági elnökünk nemcsak egyik megalkotója érvényben lévő alkotmányunknak, hanem hivatott őre is. Göncz Árpád megválasztása előtt még ismételten kijelentette, hogy a két párt között álló személyiség, közel áll az MDF-hez, és természetesen tiszteli az alkotmányt. A későbbiek mindezt nem egyértelműen támasztották alá, de akkor semmi okunk és jogunk nem volt kétségbe vonni szavait. Amúgy megválasztását annak idején – mint „ötvenhatosét” – későbbi heves bírálói sem ellenezték.

– Ez a tévesnek bizonyult hajdani döntés azonban kétségtelenül azoknak a vélekedését támasztja alá, akik egyfajta „puhasággal” vádolják meg az évek távolából is az MDF vezette kormányt.

– Szokás elfelejteni, hogy a szovjet csapatok még javában itt állomásoztak, s csupán 1991. június végén távozott az utolsó idegen katona. Ennek ellenére olyan törvények, határozatok egész sorát hoztuk meg, amelyek a volt állampárti érdekeket is sértették. Az is elsikkadt, hogy ha nem Antall József áll a posztján, a szovjet kivonulás nemcsak nálunk, hanem a többi megszállt országban is jelentős és veszélyes késedelmet szenvedhetett volna. 1990 júniusában Moszkvában az ő kezdeményezésére indult meg a Varsói Szerződés szervezetének felbomlása – a magyar kilépési szándék bejelentésének hatására. Antall jól látta, hogy ameddig az orosz csapatok itt vannak, a visszarendeződés veszélye mindig fennáll. Hogy aggodalma nem volt alaptalan, azt az 1991. augusztusi moszkvai puccs visszaigazolta. Antall József fellépésére Országgyűlésünk óriási többsége 1990. július 3-án határozatával befejezett ténnyé tette a Varsói Szerződésből való kilépési szándékunkat.

– Élesen fogalmazódnak meg azok a belpolitikai vonatkozású kritikák, amelyek azt sérelmezik, hogy az Antall-kormány átengedte volna a terepet az álszocialista, kommunista elitnek.

– Csakhogy ezt a tények cáfolják. Alig alakult meg az első demokratikus kormány 1990 tavaszán, máris gazdasági-társadalmi törvények sora született. Azt célozták, hogy ne lehessen visszaélni a korábbi vezetői funkcióval a vállalatoknál, állami gazdaságokban, termelőszövetkezetekben. Ugyanígy prioritást élvezett a földtörvény és a helyi önkormányzatokról szóló kétharmados jogszabályok. Nem lehet azonban vitatni, hogy a privatizáció során voltak visszaélések is, de hát ez nem magyar specifikum volt, hiszen később Margaret Thatcher is azt panaszkolta, hogy támadták őt is a privatizáció ellenfelei. Nálunk a bírálók azonban összekeverik az idők messzeségéből az MSZMP-kormány alatti vadprivatizációs időszakot – amikor hatalmas vállalatokat vontak ki (például a Tungsramot) az állami tulajdonból – az Antall-kormány alatti, rendezettebb magánosítási folyamattal. Az is a feledés homályába merül, hogy Horn Gyulának új privatizációs törvényt alkottak, amely az addigi, 1990. májusi jogszabályokat felborította. Hasonló volt a helyzet az 1990. augusztusi

önkormányzati törvényekkel. Alkotmánysértéssel felérő változtatásokat hajtottak végre ezeken a jogbiztosító törvényeken. A baloldali koalíció a központosítást célozta, s megnyirbálta az önkormányzati szabadságot. Ugyanarra törekedtek, mint ma. Többek közt arra, hogy antidemokratikus módon minél távolabb kerüljön a választóktól a döntéshozatal.

– Nem lehetséges, hogy az Antall-kormánynak az volt a „hátránya” paradox módon: egy sor olyan törvényt, illetve normarendszert kellett elfogadtatnia, amely ma már magától értetődő – akkor viszont úttörő szerepet vállalt velük?

– A határon túli magyar közösségek támogatását Antall nem csupán ajánlotta, hanem – amennyire tehetette – érvényre is juttatta. A visegrádi összefogás előzményeként a regionális együttműködést kívánta előmozdítani az egységesülő Európában. A környezetvédelmi stratégia Kárpát-medencei összehangolását is ő vetette föl először. Megtörte a hallgatást arról a tabutémáról is, hogy nálunk a legalacsonyabb a várható élettartam Európában. A kormányprogramban mindezzel foglalkozott, s 1990. május 22-i expozéjában egy sor más újdonsággal is szolgált. A Ludwig Erhard-féle szociális piacgazdaság fogalmát mint vezérlőelvet hirdette meg, s a nép kormányaként aposztrofálta kabinetjét. S nemcsak a „kényszerközösségekből”, vagyis a Varsói Szerződésből és a KGST-ből való kilépést szorgalmazta, hanem az Európával való integrációnkat is. Megteremtette annak feltételét is, hogy az Európai Unióval társulási szerződést köthessünk, majd a volt szocialista országok közül elsőként nyerjünk felvételt az Európai Tanácsba. Mindehhez kellett, hogy Antall József aláírja a római szerződést, amely az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelmének alapvető** dokumentuma. Ez utóbbi egyébként arról is rendelkezik, mikor jogos egy rendőri fellépés és mikor nem, így egyértelmű, hogy 2006 őszén a kormány a rendőrségen keresztül nem csupán az alkotmányt sértette meg, hanem a legfontosabb európai egyezményt is. A szabadságtól ugyanis senkit sem lehet bírói ítélet nélkül megfosztani – az államnak kiváltképpen tilos.

– Ön a tizenkilencedik századi történelem kutatója. Lát-e párhuzamot a régi és a mostani kor között? Mi lehet a kibontakozás útja?

– Úgy vélem, abszolutista, önkényuralmi tendenciákkal küzd az ország – újra és újra. Sajnálattal kell tapasztalunk, hogy az ilyen törekvések az utóbbi években fölerősödtek. Fel kell tennünk a kérdést: van-e olyan alkotmányunk, amely nehezíti, sőt megakadályozza, hogy bárki a diktatúra irányába mozduljon el? Van-e olyan Alkotmánybíróságunk, Legfelsőbb Bíróságunk, amely ugyancsak nem engedi megtaposni a jogegyenlőséget és a demokráciát? Ahogy Bartók kiadta a jelszót: vissza a tiszta forráshoz, úgy kell nekünk s a magyar állam minden polgárának visszatérni a jogállami alapokhoz. Enélkül nincs továbblépés. Máskülönben az a kérdés: váltottunk-e rendszert egyáltalán? Igen, váltottunk rendszert 1990 óta. De nem szabad egy percre sem megfeledkeznünk arról, hogy csak az marad meg, amit folytatni akarunk, és képesek vagyunk a folytatásra.

Magyar Nemzet, 2007. augusztus 11.

* Az interjút Megyeri Dávid készítette.

** Az áthúzás a küldött oldalon Szabad Györgytől származik.

Budapest, 2007. augusztus 16.

Kedves Gyuri Bácsi! Köszönöm figyelmedet, amellyel legújabb s közérdeklődésre számot tartó gondolataidba-publikációidba betekintést engedél. A '67-es Kiegyezésről szóló írásodat nemcsak a történelem iránti érdeklődés olvastatja az emberrel, de a mindennapi tapasztalat és a morális megfontolás is: megéri-e rövid távú hasznokért kockáztatni a nagyobb, az alapvető érdekeket? A kérdésnek, bár írásod expressis verbis a dualizmus korszakát értékeli, nagyon is mai a tanulsága. Itt nem a '67-es és a '89-es politikai rendszer közötti analógiákra gondolok elsősorban, hanem a mentalitással összefüggőkre. Lehet, hogy eszed ágában sem volt „párhuzamokat vonni”, csupán a történész akarta tisztába tenni (végre) napnál világosabb tárgyat, írásodból mégis annak az embernek a képe bontakozik ki, akiről húsvéti üdvözlatedben személyes okok kapcsán s Arany Jánost idézve beszéltél: „a visszataszító, mohó életreválóság” emberéről. (Aki egy tál lencséért mindig hajlandó eladni az üdvösségét.) Ennek a magyar történelemben sajnálatosan visszatérő észjárásnak a dagályáról is szólt cikked, legalábbis számomra. Ilyen értelemben a mai örvényről is.

Az Ellenzéki Kerekasztal történetéről és Antall József politikai szerepéről adott nyilatkozatodnak főleg a konklúzióját vélem figyelemre méltónak, ezzel tökéletesen egyet is értek. A rendszerváltozás folyamat, amelynek még egyáltalán nem értünk a végére. Mindegy, hogy elkezdtük-e, ha folytatni kívánjuk! S ez a lényeg. Téged idézlek ismét: ha „abszolutista, önkényuralmi tendenciákkal küzd az ország”, marad még bőven (és sajnós) tennivalója az alkotmányos garanciák szükségességét vallóknak. Fontos, hogy legyenek olyan intézményeink, amelyek „nem engedik megtagadni a jogegyenlőséget és a demokráciát”.

Én a demokrácia intézményei között tartom számon az Általad említettek mellett az iskolát is. Az iskolát, amely generációk sorának adja az ismereteket és a magatartásmintát, de, s erről manapság kevés szó esik, az ember gyerekének a lehetséges jövőt is. A mobilitás lehetőségét. E téren feltűnően keveset teljesített az elmúlt egynéhány évtized. Nem ártana végre ez utóbbiról is beszélni. Talán emlékszel még, hogy rendelkezem e témáról egy könyvvel (írományai egy tanár

Bácsi-éresekhez

Békés karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt kívánok!

Best Wishes for a Merry Christmas and a Happy New Year!

Kérlek, hogy a 2008. éntendő alkalmán
fordulástal válaszolj.

Áp. 2007. dec. 20.

Jacobus János

hozzászólásai az oktatás elmúlt két évtizedének aktuális kérdéseihöz). Ma már persze az iskolák léte a kérdés, és nem a bennük folyó munka minősége vagy a szelekció iránya és jellege. Nem aktuális a kérdésfölvetés. Vagy paradox módon éppen ezért az? Az értékek őrzése okán? Ha fontos valakinek, szívesen fölajánlom kéziratomat megjelentetésre. (Csak nem tudom, kinek. A könyvkiadóknak, átlag észjárással, nem üzlet, nem hajt közvetlen hasznot – ennyi tapasztalatot már szereztem a könyvszakma rejtelseiről.) Groteszk helyzet, tudom, éppen azért, mert az oktatás közügy – minden családot érint valamiképpen.

Apropó, család! Hogy haladsz családtörténeti vállalkozásodban? Remélem, fontos közéleti megszólalásaid mellett marad még erre is energiád! Jó egészséget kívánok hozzá (is), és barátsággal üdvözöllek: Pali

Ui.: Könyvhétre megjelent egy gyermekverskötetem, Számodra félretéve egy példány!

Baráti érzésekkel békés karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt kívánok, remélve, hogy a 2008. esztendő alkotmányos fordulattal várandós (14. kép).

Bp., 2007. dec. 20.

Szabad György

Megfontolás vagy dacreakció? (15. a, b kép)

Nyílt levél Szili Katalinnak, az Országgyűlés elnökének
az egészségbiztosítási törvénnyel kapcsolatos döntésről

Tisztelt Elnöknő!

Megköszönve és viszonyozva megtisztelő ünnepi jókívánságait, szeretném személyes véleményemet hallatni Országgyűlésünk legújabbkori történetének egyik legjelentősebb próbatételéről, az egészségbiztosítási törvénnyel kapcsolatos döntésről. Nyíltan beszélek, mert Köztársasági Elnökünk december 27-i nyilatkozata és az egyidejűleg Önhöz intézett, némileg részletezőbb levelének – csak helyeselhető – nyilvánosságra hozatala megerősítette azt az alkotmányos igényt, miszerint minden érdemleges állásfoglalás közreadást indokol.

Sólyom László erkölcsi felelősséggel elnöklő államfőnk és nemzetközileg is elismert jogtudósunk nem látta el a törvényt kézjegyével, de – mindenki által megtapasztalható – határozottsággal kijelentette „a törvénnyel nem értek egyet, azt nem írom alá, nem hirdetem ki”. Majd közölte, hogy aggályai miatt – élve a jogszabályoknak megfelelő egyik lehetőséggel – a törvényszöveget „megfontolás” végett visszaküldi az Országgyűlésnek, levele szerint „kérve” annak „újrátárgyalását”.

Mi lett ennek a visszhangja? Még csak a kezdetekről beszélve azt mondhatjuk, összetett. Egyfelől kedvező, némiképpen megnyugtató. Sokan most döbbennek rá igazán, hogy miért választott olyan jól 2005-ben az Országgyűlés, amikor felelős embert, nagy tapasztalatú értelmiségi polgárt, demokratát és patriótát emelt a köztársasági elnök székébe, aki a jelenségek mögött

a kutató munkájának megfelelően az okokat is feltárni tudja, és képes elméleti tudósként is a felismerést a félreismeréstől megkülönböztetni. Azt hiszem, tisztelt Elnöknő, ebben egyetérthetünk.

De a politikai rendezvényekre a sztárok, sőt a trapézművészek bámulására nevelt emberektől a fizetett kikiáltókig sok minden kell. Jellemző, hogy az elnöki nyilatkozatok másnapján már az egyik legolvasottabb napilap címlapján megjelent a leminősítő jelző: „Sólyom puha vétője”. Ennek durvább változata a rágalmazás csatornáin át hamar eljutott a politikai szférák peremvidékeire, ahol a jelző már „gyávára” váltott át, a formailag ugyan egymással ellenkező előjelű, szélsőséges csoportosulásokban. Jelentkeznek ugyanakkor józan közbevetések is. A kormányzati oldalon kiemelkedik Elnöknő hangja is, közismertté téve a törvényjavaslatot sokban negatívan érintő véleményét. És figyelmet keltett, hogy elfogadtatási ceremóniájának leveleznyílását nem vállalta. Viszont a Népszabadság az Államfő megnyilatkozásának másnapján, december 28-án olyan részletet idézhetett Elnöknő egy, december 21-i leveléből, amely rokonszenves hangütéssel, de vitatható tartalommal szól arról, miszerint „vannak helyzetek, amikor nincs úgynevezett jó megoldás; amikor egy közjogi méltóságot betöltő politikus – jobb híján – csak kisebbik rosszat választhat. Higgye el – írta egy szakszervezeti aggodalmaskodónak –, nem bújok el a felelősség elől, sőt! Továbbra is mindent megteszek, hogy ebben a helyzetben is legyen súlya és hangja azoknak, akik a veszélyekre figyelmeztetnek.” Ugyanakkor és ugyanazon az oldalon az újság kommentátora a következőképpen fejezi be mondanivalóját: „Szili Katalin házelnök azt közölte: az Országgyűlés várhatóan a tavaszi ülésszak első napján tűzi napirendre újra a törvényt. Hozzátette: A törvényt a záróvita és a zárószavazás szabályai szerint tárgyaljuk újra, így várhatóan még aznap szavaznak is a jogszabályról.”

Tisztelt Szili Katalin! Átélttem nehéz helyzeteket, megértem dilemmáját, levelem legfőbb célja azonban éppen annak jelzése, miszerint lehet kiútja, sőt konkretizálni fogom: van kiút!

Tisztelt Elnöknő! Nem csupán tanácsolom, hanem fel is hívom szíves figyelmét arra, hogy az Önnek tulajdonított, vagy Önnek sugallt eljárással, „a záróvita és zárószavazás szabályai szerinti... várhatóan még aznap szavaztató” eljárással a dolog semmiképp sem bonyolítható le legálisan, s korántsem csupán azért, mert ellentmond fogadalmának, amit tíz centiméterrel arrébb idéznek leveléből, hanem azért, mert több vonatkozásban mellőzi az alkotmányos követelményeket, sőt teljes egyértelműséggel alkotmányellenes. Ez[t] pedig, még ha hinne is esetleges rábeszéléseknek, meg sem teheti az Önre háruló felelősség folytán és eskütétele nyomán sem.

Tisztelt Elnöknő! Sólyom László köztársasági elnökünk mindkét 2007. december 27-i nyilatkozata világossá teszi, hogy „megfontoláson” hiányok pótlását, hibák korrigálását, a törvény által jogilag tiszta helyzet teremtését kívánja elérni, nem kevéssé a szöveg „újrátárgyalása során”, amit „kér”. De tegyük hozzá, ez a kérés az Országgyűlés számára megkerülhetetlen utasítás, ami bizony Alkotmányunk értelmében kiforgathatatlan kötelezettség.

Itt hiába a magyarázkodó szóbeszéd, a leminősítés, a suttogó és a nyílt rágalmazás, a megtevesztő ármánykodás, a dacreakció. A már-már lehazu-

2008. január 5.

publiciszt@magyarnemzet.hu

Megfontolás vagy dacreakció?

Nyílt levél Szili Katalinnak, az Országgyűlés elnökének
az egészségbiztosítási törvénnyel kapcsolatos döntésről

Tisztelt Elnöknő!

Megköszönve és viszonzva megtisztelő ünnepi jókívánságait, szeretném személyes véleményemet hallatni Országgyűlésünk legújabbkori történetének egyik legjelentősebb próbatételéről, az egészségbiztosítási törvénnyel kapcsolatos döntésről. Nyíltan beszélek, mert Köztársasági Elnökünk december 27-i nyilatkozata és az egyidejűleg Önhöz intézett, némileg részletezőbb levelének – csak helyeselhető – nyilvánosságra hozatala megerősítette azt az alkotmányos igényt, miszerint minden érdemleges állásfoglalás közreadást indokol.

Sólyom László erkölcsi felelősséggel elnöklő államfőnk és nemzetközileg is elismert jogtudósunk nem látta el a törvényt kézjegyével, de – mindenki által megtapasztalható – határozottsággal kijelentette „a törvénnyel nem értek egyet, azt nem írom alá, nem hirdetem ki”. Majd közölte, hogy aggályai miatt – élve a jogszabályoknak megfelelő egyik lehetőséggel – a törvényszöveget „megfontolás” végett visszaküldi az Országgyűlésnek, levele szerint „kérve” annak „újrátárgyalását”.

Mi lett ennek a visszhangja? Még csak a kezdetekről beszélve azt mondhatjuk, összetett. Egyfelől kedvező, némiképpen megnyugtató. Sokan most döbbennek rá igazán, hogy miért választott olyan jól 2005-ben az Országgyűlés, amikor felelős embert, nagy tapasztalatú értelmiségi polgárt, demokratát és patriótát emelt a köztársasági elnök székébe, aki a jelenségek mögött a kutató munkájának megfelelően az okokat is feltárni tudja, és képes elméleti tudósként is a felismerést a félreismeréstől megkülönböztetni. Azt hiszem, tisztelt Elnöknő, ebben egyetérthetünk.

De a politikai rendezvényekre a sztárok, sőt a trapézművészek bámulására nevelt emberek től a fizetett kiadókig sok minden kell. Jellemző, hogy az elnöki nyilatkozatok másnapján már az egyik legolvasottabb napilap címlapján megjelent a leminősítő jelző: „Sólyom puha vétója”. Ennek durvább változata a rágalmazás csatornáin át hamar eljutott a politikai szférák peremvidékeire, ahol a jelző már „gyávrára” váltott át, a formailag ugyan egymással ellenkező előjelű, szélsőséges csoportosulásokban. Jelentkeznek ugyanakkor józan közbevetések is. A kormányzati oldalon kiemelkedik Elnöknő hangja is, közismertté téve a törvényjavaslatot sokban negatívan érintő véleményét. És figyelmet keltett, hogy elfogadtatási ceremóniájának levezénylését nem vállalta. Viszont a Népszabadság az Államfő megnyilatkozásának másnapján, december 28-án olyan részletet idézhetett Elnöknő egy, december 21-i leveléből, amely rokon-szenves hangúval, de vitatható tartalommal szól arról, miszerint „vannak helyzetek, amikor nincs ügynevezett jó megoldás; amikor egy közjogi méltóságot betöltő politikus – jobb híján – csak kisebbik rosszat választhat. Higgye el – írta egy szakszervezeti aggodalmaskodónak –, nem bíjok el a felelősség elől, sőt! Továbbra is mindent megteszek, hogy ebben a helyzetben is legyen súlya és hangja azoknak, akik a veszélyekre figyelmeztetnek.” Ugyanakkor és ugyanazon az oldalon az újság kommentátora a következőképpen fejezi be mondanivalóját: „Szili Katalin házelnök azt közölte: az Országgyűlés várhatóan a tavaszi ülésszak első napján tűzi napirendre újra a törvényt. Hozzátette: A törvényt a záróvita és a zárószavazás szabályai szerint tárgyaljuk újra, így várhatóan még aznap szavaznak is a jogszabályról.”

Tisztelt Szili Katalin! Átéltém nehéz helyzeteket, megértem dilemmáját, levelem legfőbb cél-

ja azonban éppen annak jelzése, miszerint lehet kiútja, sőt konkrétizálni fogom: van kiút!

Tisztelt Elnöknő! Nem csupán tanácsolom, hanem fel is hívom szíves figyelmét arra, hogy az Önnek tulajdonított, vagy Önnek sugallt eljárással, „a záróvita és zárószavazás szabályai szerinti... várhatóan még aznap szavaztató” eljárással a dolog semmiképp sem bonyolítható le legálisan, s korántsem csupán azért, mert ellentmond fogadalmának, amit tíz centiméterrel arrébb idéznek leveléből, hanem azért, mert több vonatkozásban mellőzi az alkotmányos követelményeket, sőt teljes egyértelműséggel alkotmányellenes. Ez pedig még ha hinne is esetleges rábeszéléseknek, meg sem teheti az Önre háruló felelősség folytán és eskütetele nyomán sem.

Tisztelt Elnöknő! Súlyom László köztársasági elnökünk mindkét 2007. december 27-i nyilatkozata világhossá teszi, hogy „megfontoldson” hiányok pótlását, hibák korrigálását, a törvény által jogilag tiszta helyzet teremtését kívánja elérni, nem kevésbé a szöveg „újrátárgyalása során”, amit „kér”. De tegyük hozzá, ez a kérés az Országgyűlés számára megkerülhetetlen utasítás, ami bizony Alkotmányunk értelmében kiforgathatatlan kötelezettség.

Itt hiába a magyarázkodó szóbeszéd, a leminősítés, a suttyogó és a nyílt rágalmazás, a megtevesztő ármánykodás, a dacreakció. A már-már lehazudott rendszerváltás sodrában született Alkotmányunk ellenáll minden idevonatkozó gáncsvetésnek. Ma is hatályos Alkotmányunk szövege kimondja, hogy „A köztársasági elnök... javaslatot tehet az Országgyűlésnek intézkedés megtételére”. Mint minden elnöki javaslatot, az adott esetben a törvényszöveg „megfontolását” meghozza, „újrátárgyalás” során is köteles az Országgyűlés végrehajtani. A kormánynak ezzel szembeni intézkedési joga nincsen; sőt ez is a köztársasági elnök azon fenntartott jogainak egyike, amelynek gyakorlásához nincsen szükség sem miniszterelnöki, sem miniszteri eljenjegyzésre. Ld. Alkotmány 30/A. § (1) f), (2).

Kérem Elnöknőt, tartsa szem előtt, hogy az alkotmányos elnöki kívánságot Súlyom László Önhöz intézett, nyilvánosságra került levele tartalmazza, és az elnöki nyilatkozattal együtt nyomatékosítja azt, hogy a szükséges „orvoslást az államszervezet demokratikus működésének biztosítása megköveteli!” Az ennek biztosítása feletti „örköds” pedig a Köztársasági Elnök elsőrangú feladata. Alkotmány 29. § (1). Aki ezzel szembe fordul, az alkotmányos válság felidézésének vádjával néz szembe.

Ha mégis akadna olyan személy, illetve szervezet, aki vagy amelyik dacreakciójától indítva ilyen alkotmányos válságot robbantana ki, úgy megteremtené a parlament feloszlásának és idő előtti választások kiírásának feltételeit.

Tisztelt Elnöknő! Kérem, tegye lehetővé, hogy levelem teljes szövegét írásban megismerhesse a Magyar Országgyűlés minden tagja.

Tisztelettel és megbecsüléssel,

Szabad György, a Magyar Országgyűlés volt elnöke

Budapest, 2008. január 2.

A kenyaiaiak és mi

■ NAGY PONGRÁC

Kenyában a kormány csalással próbálja meghosszabbítani hatalmát. A kenyaiaiak ebbe nem akarnak beletörődni. Fellázadtak. Az ország az Indiai-óceántól az ugandai határig lángokban áll. Magyarország kormánya csalással, a választók megtevesztésével hosszabbította meg hatalmát. Volt néhány ezer tiltakozó. A rendőrség kilőtt néhány szemet, ellőtt néhány

ujjat, nyomorékká tett néhány embert és több tucatot összevert, majd helyreállt a rend. A magyar nép, élén alkotmánybíró köztársasági elnökével beletörődött abba, hogy a csalással megnyert választás, valamint a hatalmát így meghosszabbító kormány jogos, törvényes, alkotmányos.

Ez a különbség egy kulturált és politikailag érett nép, valamint a primitív, politikailag iskolázatlan tömeg között.

A SZERZŐ ELEMZÉSE A 31. OLDALON

dott rendszerváltás sodrában született Alkotmányunk ellenáll minden idevonatkozó gáncsvetésnek. Ma is hatályos Alkotmányunk szövege kimondja, hogy „A köztársasági elnök... javaslatot tehet az Országgyűlésnek intézkedés megtételére”. Mint minden elnöki javaslatot, az adott esetben a törvényszöveg „megfontolását”, még hozzá „újratárgyalás” során is köteles az Országgyűlés végrehajtani. A kormánynak ezzel szembeni intézkedési joga nincsen; sőt ez is a köztársasági elnök azon fenntartott jogainak egyike, amelynek gyakorlásához nincsen szükség sem miniszterelnöki, sem miniszteri ellenjegyzésre. Ld. Alkotmány 30/A. § (1)f), (2).

Kérem Elnöknőt, tartsa szem előtt, hogy az alkotmányos elnöki kívánságot Sólyom László Önhöz intézett nyilvánosságra került levele tartalmazza, és az elnöki nyilatkozattal együtt nyomatékosítja azt, hogy a szükséges „orvoslást az államszervezet demokratikus működésének biztosítása megköveteli”! Az ennek biztosítása feletti „örködés” pedig a Köztársasági Elnök elsőrangú feladata. Alkotmány 29. § (1). Aki ezzel szembefordul, az alkotmányos válság felidézésének vádjával néz szembe.

Ha mégis akadna olyan személy, illetve szervezet, aki vagy amelyik dacreakciójától indítatva ilyen alkotmányos válságot robbantana ki, úgy megteremtene a parlament felosztatásának és idő előtti választások kiírásának feltételeit.

Tisztelt Elnöknő! Kérem, tegye lehetővé, hogy levelem teljes szövegét írásban megismerhesse a Magyar Országgyűlés minden tagja.

Tisztelettel és megbecsüléssel,

Szabad György, a Magyar Országgyűlés volt elnöke

Budapest, 2008. január 2.

Magyar Nemzet, 2008. január 5.

Budapest, 2008. január 6.

Kedves Gyuri Bácsi! Köszönöm szépen karácsonyi és újévi üdvözléteidet – ami a 2008-as esztendőt illeti, én is hasonló jókat kívánok. Egyúttal mellékelem augusztus 16-i levelemet, amelyet a Magyar Hírlapban és a Magyar Nemzetben közölt írásaidra válaszul küldtem, s amelyet valószínűleg nem kaptál meg (tekintve, hogy felelet nem érkezett rá). Számomra mindez csak most, baráti gesztusodat látva kezd földerengeni – mindeddig azt hittem, hogy „hallgatásodnak” neheztelés az oka: talán megsértettelek valamivel.

De minden jó, ha jó a vége. Örülök, hogy olvashattam soraidat. Remélem, hogy az új év jó egészségben talált és talál, továbbá azt is, hogy az „alkotmányos fordulatra” vonatkozó kívánságod mielőbb teljesül (ez még mindig csak kezdete lenne egy „rendszerváltásnak” – legalábbis szerintem –, ha rendszerváltáson demokráciát: demokráciába való átmenetet értünk). (Pl. a közoktatás terén.)

Végül, hogy magamról is mondjak valamit (s éppen a közoktatással kapcsolatban) – megjelent e tárgyról szóló könyvem (amelyet az augusztusi levél még „feltételes módban” és jövő időben, kéziratként említ). A gyermekvers-kötettel s a levéllel együtt most ez is a mellékletek sorába lép: szeretettel küldöm őket – remélem, nem lesz túl sok (és/vagy unalmas) az olvasnivaló.

Jó munkát és egészséget kívánok, barátsággal üdvözöllek: Pali

Kedves Pali!

Köszönöm a remek könyveket és a „másodpéldányt” (16. kép)*. Dehogyan sér-
tettél meg. Ez köztünk nem szokás.

Egy rövidke olvasnivalót mellékelek.**

Baráti üdvözléssel: Gyuri bácsi

Bp., 2008. jan. 10.***

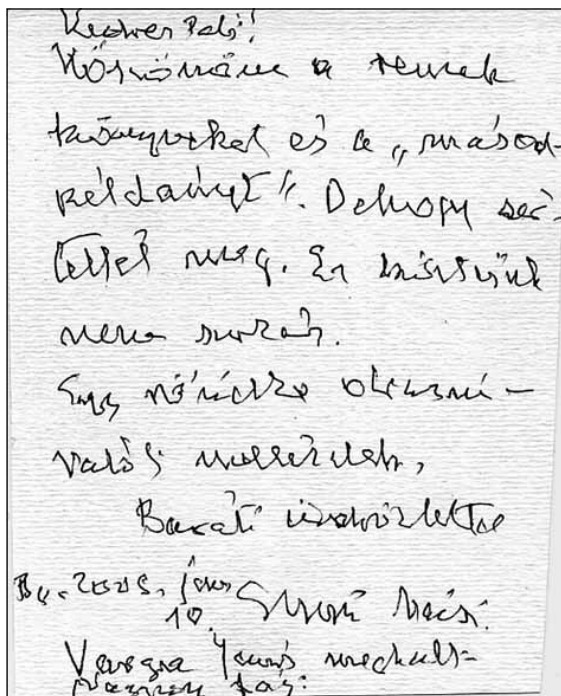
Varga János meghalt. Nagyon fáj.****

* „[R]emek könyvek”, „másodpéldány”: a 2008. január 10-i levélben foglal-
tak visszaigazolásként a *Tudósítások a katedráról* (Orpheusz K., 2007) és a
Gyermekrajzok (Holnap K., 2007) című köteteim, illetve 2007. augusztus 16-i
levelem kézhez vételére történő utalás.

** A „rövidke olvasnivaló” a Magyar Nemzetben közölt cikk újságkivágata: *Meg-
fontolás vagy dacreakció?*

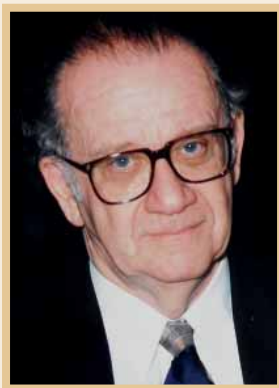
*** A levélen az évszám tévesen szerepel (2008. helyett 2009. alakban).

**** Különös véletlene a sorsnak, hogy a Szabad György által szeretve tisztelt
Varga János levéltáros-történész neve nyitja és zárja a levelezést.

Kedves Pali!
Köszönöm a remek
könyveket és a „másod-
példányt”. Dehogyan sér-
tettél meg. Ez köztünk
nem szokás.
Egy rövidke olvasni-
valót mellékelek,
Baráti üdvözléssel
Bp., 2008. jan. 10. Gyuri bácsi.
Varga János meghalt -
Nagyon fáj.

16. kép – Szabad György 2008. január 10-i levele

2018. február 8.

Tisztelt Asszonyom, kedves Andrea!
Kérem, engedje meg ezt a hivatalos-
nál kissé személyesebb megszólítást.
(Gyuri bácsi emléke bátorít.) Bemásoltam
s némileg ismét meghatódva itt küldöm
az ígért anyagot. Az egész levélváltást
gépelve, külön is csatolom, hogy saját
válaszaikkal-leveleimmel kiegészülve
valamennyire a párbeszéd jellege is ér-
zékelhetővé váljék. A Napút főszerkesz-
tője, Szondi György érdeklődéssel várja a
levelezést – tervei szerint a Szabad-leve-
lek faksimilében kerülnének közlésre, az
egész pedig az imént jelzett gépelésben.
Ezek szerint immár ketten kérjük a publi-
kációhoz való szíves hozzájárulását. Vála-
száig is tisztelettel és minden jót kívánva:
Suhai Pali

2018. február 10.

Kedves Pali! Látatlanban rögtön ígert
mondtam a levelezés megjelenteté-
sére. Most, hogy Juli lányommal elolvas-
tuk a leveleket, csak megerősíteni tudom,
hogy ezt a gondolatgazdag, probléma-
érzékeny, nagyon értékes levélváltást
közzé kell tenni. Természetesen hozzá-
járulunk és örülünk a publikálásnak. Ír be-
vezetést a dokumentumok elé? Ugye jól
értem, hogy a cikkeket is lehozza a leve-
lek között? Hiszen csak így válnak érthe-
tővé a levelekben szereplő hivatkozások,
viszonyulás a Gyuri által írtakhoz. Nem tu-
dom, hogy a lap online változatában vagy
papíron is megjelenik-e az anyag. Örül-
nénk az utóbbinak, hogy kézbe vehessük
és feltehessük a könyvespolcra.

Kedves Pali! Számunkra ajándék, hogy
megőrzésre kerül a Gyurival folytatott leve-
lezés. Várjuk az értesítést a megjelenésről.

Szeretettel üdvözlöi: Szabadné Andrea
és Juli

Cédrus Művészeti Alapítvány
1136 Budapest, Pannónia u. 6.
Telefon: (1) 247-6657
Mobil: (30) 511-3762
E-mail: szon46gy@gmail.com
Honlap: www.naputonline.hu

Felelős kiadó: Szondi György
Szöveggondozó: Kovács Ildikó
Tördelőszerkesztő: Szondi Bence
ISSN 1787-6877
ISBN 978-615-80967-5-1